Bild-Nr.: JG1142-0-01-0002-0001 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0002-0002 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

כלל-פארלאג

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0003-0003 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0003-0004 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

ח. נ. ביאַליק

שירים

(לידער און פּאָעמען)

כּלל-פאַרלאַג
בערלין 1922 תרפ״ב

KLAL-VERLAG
BERLIN SW68 / MARKGRAFENSTRASSE 73

Jud. Germ.
1142

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0004-0005 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

Copyright by Kial-Verlag, Berlin, 1922.

STADTBIBLIOTHEK FRANKFURT a. M.

Kial-Druckerei Berlin.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0004-0006 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

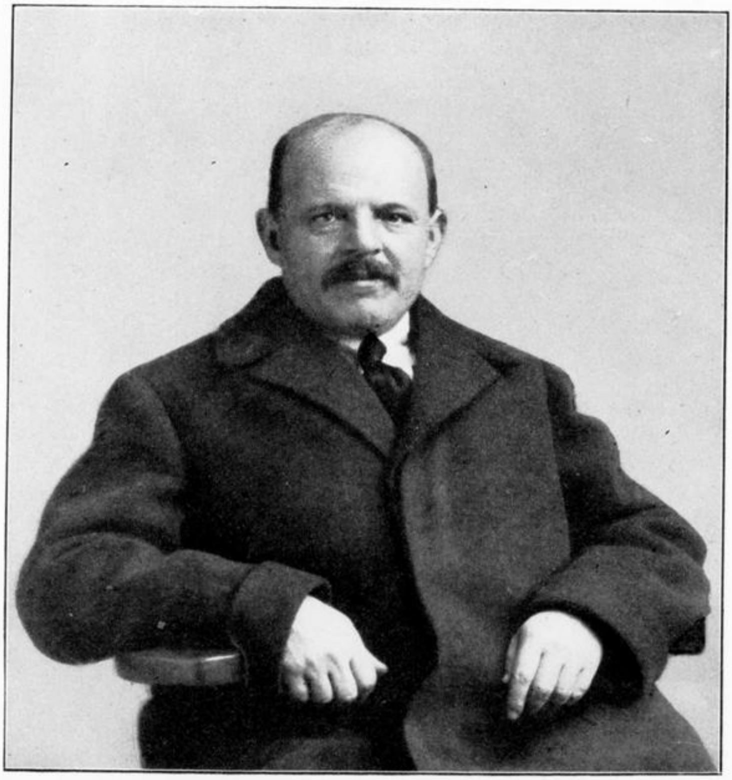

ח. נ. ביאליק

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0005-0007 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

ח. נ. ביאליק

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0006-0009 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0006-0010 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

אינהאלט

I. נאַציאָנאַלע:

גלוסט זיך מיר ווייַנען 1
אין שחיטה־שטאָט 2
דאָס לעצטע וואָרט 15
כ׳בין נישט אויף אייער רוף געגאַנגען 22
א פרעהליכס 23
כ׳וואָלט געווען א בעלן וויסען 26

II. איבערזעצונגען:

בייַנקסט אויך נאָך דייַנע קינדער (פון ר׳ יהודה הלוי) 31
ים־לידער (נאָך ר׳ יהודה הלוי) 33
די פרינצעסין שבת (פון הייַנע) 35

III. נאַטור:

אויף דעם הויכען באַרג 43
עס האָט מיך פאַרפּלאָנטעט 46
אונטער די גרינינקע בוימעלעך 48
מיין גאָרטען 49
ערב פריהלינג 56

IV. פרעמדע איבערזעצונגען:

ווינטער־לידער איבערז. שוואַרץ און ז. שניאור 63
אין פעלד " הורוויץ 72
אַנטלויף 77
צום ווינט 78
אויפן בית־עולם איבערז. א. רייזין 79
וואו ביסטו? " ש. גינזבערג 80
זי האָט מיר געשיקט א בריוועל איבערז. א. רייזין 81
זיי א שוץ מיר 84
באַנאַכט 85

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

v. פאָלקס־לידער:

צווישען פרת, חדקל — דאָרטען... איבערז. י. מה־יפות 88
אין מיין גאָרטען „ „ „ 91
נעבען טייכעל שטעהט א פיכטע „ „ „ 93
ס'איז אַרויס אַ נייע מאָדע „ „ „ 94
ניט באַטאָג און ניט באַנאַכט „ „ „ 95
מע וויים ניט, ווער איז זי... „ „ „ 97
גליק־גלינג — שוין ניטאָ איר... „ „ „ 100
יענער האָט אַ הויכען מויער „ „ „ 101
ווער ס'האָט פערל „ „ „ 103
איינס, צוויי, דריי, פיר „ „ „ 105
גלויב ניט... „ „ „ 107
פליהט אַוועק די גאָלדנע פאַווע... „ „ „ 108
עס טרעפט, דו מיינסט... „ „ „ 109

חַיִּים נַחְמָן בִּיאַלִיק

פון בעל־מחשבות

I

חיים נחמן ביאַליק, דער באַריממסטער נאַציאָנאַל־אידישער פּאָעט פון אונזער צייט, איז געבוירען געוואָרען אין יאָר 1873 אין דאָרף ראַדי, וואָס עס געפינט זיך אין דער וואָלינער גובערניע. זיין פאָטער, אַ איד אַ למדן, אָבער נישט קיין בעל־מוצלח, האָט געהאַלטען צוליב דער אָרימער פּרנסה וועגען אַ קרעטשמע באַם עק דאָרף.

די ערשטע קינדהייט פון קליינעם נחמנ׳דעל איז אַריבער אין אַ פרייער ריינער לופט פון אַ נויאישען דאָרף, נישט ווייט פון די גרויסע און געדיכטע וועלדער, וואָס האָבען זיך געצויגען צום טאַטענס קרעטשמע.

אויך שפּעטער, ווען דער טאַטע האָט פאַרלאָזען דאָס דערפעל און האָט זיך באַזעצט אין זשיטאָמיר אין שטאָט, נעבען די שיינע און מאַלערישע ברעגעס פון טייך טעטערעוו, — איז דער קליינער נחמנ׳דעל נאָך נישט געווען אַזוי דערוויטערט פון גאָטס נאַטור, ווי אַן אַנדער אידיש קינד, וואָס וואַקסט אין די שאָטענס פון אידישע שטעטלעך און שטעט.

אָפשר האָט די השגחה מיט אַ כּיון געוואָלט, אַז דער צוקינפטיגער פּאָעט זאָל איינזויגען שוין פון קינדהייט אויף די שיינקייט פון גאָטס וועלט? אָפשר האָט זי אים שוין פאָרויס צוגעגרייט דעם בּאַלזאַם, וואָס זאָל לינדערן זיינע שמערצען אין די טעג, ווען אויף זיינע ליפּען וועלען זיך טראָגען ביטערע קללות אויף זיך, אויף זיין פאָלק און אויף דער גאַנצער וועלט?

צו זיבען יאָר איז ביאַליק געוואָרען אַ יתום. כּל זמן דער טאַטע האָט נאָך געלעבט, איז די נויט נישט געווען אַזוי גרויס; נאָכן טויט אָבער פון זיין פאָטער איז באַלד אַריין דער דלות אין הויז פון קליינעם נחמן און האָט זיך דאָרטען ברייט צעזעצט, ווי אַ צווייטער בעל־הבית.

ווער עס וויל זיך פאָרשטעלען די שוידערהאַפטע אָרימקייט, וואָס האָט געהערשט אין שטוב פון קליינעם ביאַליקען, דער זאָל דורכלייענען זיין ליד „שירתי" (מיין ליד), וואו דער פּאָעט ערקלערט דעם לעזער אַ פאַרערגערטער פול מיט עקעל און ביטערקייט, פון וואַנען עס האָט זיך גענומען בּאַ אים דער קוואַל פון זיין ליד. זיין לערמייסטער איז געווען דער גריל, וואָס גרילצט תּמיד אין די אָרימע הייזער, וואו דער אויווען איז שטענדיג קאַלט און וואו די שטילע געדריקטקייט פון נויט און צרות־ליידען, פון שטענדיגען אָנגעוועהטיגט זיין — מאַכט הילכיגער און גרילצענדיגער דעם גריל אונטערן אויווען.

דער גריל איז געווען דער זינגער, וואָס האָט אים אויסגעלערנט זינגען און וואָס האָט קיינ־מאָל נישט געפעלט אין כאָר, ווען זיין אומעטיגע שטים האָט אָנגעהויבען עפּעס טרויעריג צו טערעליקען.

„ווען מיין מאַמע האָט צוליב אָרימקייט געמאַכט פון אַ שבת אַ וואָכעדיגן טאָג; בשעת אויפן טיש האָט געפעלט דער וויין צו קדוש און די ווייסינקע חלות; ווען מאָגערע חלב׳נע, רויכערדיגע, ברודנע ליכטלעך האָבן געוואָרפן מיאוסע שאָטנס אויף די ווענט; און זיבן קינדער, האלב פאַרהונגערט, האַלב פאַרשלאָפן זענען געזעסן אָנגעשפאַרט אָן טיש, און די מאַמע האָט אַ פאַראומערטע געהאָרכט, ווי זייערע מאַטע שטימען באַגריסן די „מלאכי־השרת״; ווען דער טאַטע, ווי אַ פאַרשולדיגטער, אַ דערשלאָגענער און אַ פאַרצאָגטער, האָט געשניטן מיט אַ טעמפּן מעסער דאָס שוואַרצע ברויט און דעם עק פון הערינג...

„מיר האָבן נאָך נישט צעקייט דאָס שוואַרצע שטיקעל ברויט, איינגעטונקט אין זאַלץ, און שוין אָנגעהויבן נאָכצוזינגען דעם טאַטן מיט אַ פוסטן בויך און אַ ליידיגן מאָגן די זמירות. — דעמאָלסט האָט זיך אויך דער גריל באַהעפט צו אונזער זמירות־כאָר, און האָט זמירות־ריג געגרילצט פון זיין פינסטערן שפּאַלט״ (שירתי).

נאָכן פאָטערס טויט איז ביאַליק אריבער צו זיין זיידען, אַ שטרייגנען, פאַנאַטישען אידען, וואָס האָט פיינט געהאַט די פרעהליכע נאַאיווע שטיפעריי פון אַ יונג קינד. ביאַליק, זייענדיג אונטער דער שטרייגנער השגחה פון זיין זיידען, האָט געמוזט שטאַרק אַנטוויקלען זיין כח הדמיון און פאָעטישע איינבילדונגס־קראַפט, אום צו קאָנען כאָטש אין דער פינסטער לעבען, אַזוי ווי אים גלוסט זיך אַליין, נישט ווי עס גלוסט זיך זיין זיידען. זעהר אָפט פלעגט ער זיך ראַטעווען פון זיין זיידענס שטרייגנע לעבענס־גענג דורכדעם, וואָס ער פלעגט אוועק ווייט־וייט הינטערן שטאָט און זיך אָפּגעבען איננאַנצען אַזוינע נאַטור־איינדריקען, וואָס בּאַם זיידען איז דאָס געווען אַ גרויסע עבירה און אַ מיאוסער חטא.

חיים נחמן ביאַליק האָט זיך זעהר שנעל אַנטוויקעלט. שוין צו צוועלף יאָר האָט ער אָנגעהויבען זיך באַקאָנען מיטן „כוזרי״, „מורה נבוכים״, מיט די מיטעלאַלטערליכע אידישע פילאָזאָפען, מיטן „זוהר״, מיט ספרים פון קבלה און חסידות א. אז. וו. צו דרייצען יאָר האָט ער פאַרלאָזען דעם חדר מיט די רביים און אוועק אין בית־המדרש לערנען פאַר זיך.

דאָס בית־המדרש׳ל, וואו ער האָט געלערנט, איז געווען בּאַם עק שטאָט. זעלטען ווען עס פלעגט דאָרט אַריינקומען ווער, חוץ בשעת דאַווגען. די פאַרשידענאַרטיגע געפילען פון אַ בחור, וואָס לערנט אַליין פאַר זיך, עלענד און איינזאַם אין ערגעץ אַ פאַרוואָרפענעם בית־המדרש׳ל, האָט געפונען שפּעטער בּאַם דיכטער אַ וואונדערליך פאָעטישען און טיפען אָפּקלאַנג אין זיין פאָעמע „דער מתמיד״, וואָס דער לעזער געפינט דאָ אין דער איבערזעצונג פון שוואַרץ, און וועגן וועלכער עס וועט נאָך אונז אויסקומען צו ריידען.

דורך אַ צופאַל האָט נחמן זיך באַקאַנט מיט איינעגע ספרים פון דער ניי־העבּרעאישער ליטעראַטור. און דער דאָזיגער צופאַל האָט געמאַכט אַן איבערקערעניש אין זיין געפילס־לעבען. ביאַליקען האָט זיך שטאַרק פאַרוואָלט אַריינדריגען אין די נייע אידייען און קענטעגישען, און אַזוי ווי וואָלאָזשין האָט דעמאָלסט גע׳שם׳ט, אַז איגאייגעם מיט גמרא און יורה דעה, לערנט מען אין דער באַרימטער ישיבה אַלגעמיינע למודים — האָט זיך ביאַליק אוועקגעלאָזען קיין וואָלאָזשין.

אין סוף פון די אַכציגער יאָרען און אין אָנפאַנג פון די ניינציגער אין פאָריגען יאָרהונדערט, ביז צו דער צייט, ווען די רעגירונג האָט צוגעמאַכט די וואָלאָזשינער ישיבה — איז אויך וואָלאָזשין געווען דאָס אָרט, וואו ס׳זענען אַריינגעדרונגען די נייסטע אידייען, וואָס האָבען שפּעטער אַזוי באַפרוכפערט דאָס אידישע לעבען. אין דער דאָזיגער באַרימטער ישיבה האָבען שטענדיג געקעמפט בּאַ די ישיבה־בחורים צוויי געדאַנקען־וועלטען, די קאָנסערוואַטיווע אַלטע אידישע אויפפאַסונג פון לעבען און די נייע רעוואָלוציאָנערע, וואָס האָט געוואָלט צופּאַסען די נייע מאָדערנע אידייען צו דער אַלטער אידישקייט. אין דער צייט פון השכלה און שפּעטער זענען עס געווען די פאַר־באַהאַלטענע משכילים, וואָס זענען „פאַרשטאָכען״ געוואָרען פון אַ ריב״ל, אַ ר׳ מרדכי אהרן גינצבורג, אַן אברהם מאַפּו, וועלכע האָבען אויסגעדריקט די נייע אידייען. אין דער צייט פון חבת־ציון זענען עס געווען די פאַרבאַהאַלטענע חובבי־ציון אונטער די יונגע־לייט, די תלמידים

פון ליליענבלום און שפּעטער פון אחד־העם, וואָס האָבן געקעמפט קעגן דער פאַרגליווערטער אַלט־אָרטאָדאָקסער אידישער אויפפאַסונג און מיט דער גאַנצער ערליכקייט און התלהבות פון אַ יונגער נשמה געמיהט זיך איבערצואַנדערשען די אַלטע אָפּגעלעבטע פאָרמען דורך נייע פרישערע, געזוכט צו פאַרבינדען דאָס אייביגע פון אידענטום מיט דעם נוצליכען און גרויסען פון דער לעבעדיגער צייט.

ח. נ. ביאַליק איז גראָד געקומען אין דער וואָלאָזשינער ישיבה, ווען דאָס נייע, לעבעדיגע אין אידענטום אין געשטאַלט פון חבת־ציון האָט צעשפּרייט זיינע פליגלען אויף אישליכען פילענדען און דיינקענדען יונגענמאַן, פאַרכאַפּט מיט דעם צויבער פון זייער שיינקייט און וואָרהאַפטינקייט.

ס'איז אַ גרויסער שאָדען, וואָס קיינער פון ביאַליקס ביאָגראַפען שטעלען זיך גענויער נישט אָפּ אויף דער וואָלאָזשינער עפּאָכע פון זיין לעבען. ווען מען נעמט די יאָרען פון ביאַליקס לערנצייט אין דער וואָלאָזשינער ישיבה פון היסטאָרישען שטאַנדפּונקט, פילט מען, אַז די דאָזיגע צייט האָט געמוזט האָבן אויפן דיכטער דעם טיפסטען איינפלוס; אַז די מענשען און די חברים פון דער ישיבה, וואָס האָבן דורכגעלעבט דעמאָלסט די פרישע לעבעדיגע צייט פון חבת־ציון, האָבן געמוזט געוואַלטיג ווירקען אויף ביאַליקס צאַרטער פּאָעטישער נשמה, האָבן אים געמוזט, אומבאַוואוסטזיניג, געבען דעם ערשטען גרויסען שטויס צו דער אַרט פּאָעזיע, אין וואָס ביאַליק האָט באַוויזען שפּעטער אַזוינע גרויסע וואונדער.

נאָר ווי געזאָגט, די וואָלאָזשינער עפּאָכע פון ביאַליקס יוגענט־צייט איז נאָך ווייניג אויסגעפאָרשט געוואָרען, און מיר מוזען זיך נאָר באַגנוגענען מיט דער פאָלגענדער באַמערקונג.

ס'איז אָנגענומען צו שרייבען, ווען מען פאַרצעהלט ביאַליקס ביאָגראַפיע, אַז דעם ערשטען און שטאַרקסטען איינפלוס האָט געהאַט אויף ביאַליקען דאָס, וואָס ער האָט זיך באַקאַנט מיט אחד־העמס אַרטיקלען (אחד־העמס „על פרשת דרכים" אַלס בוך איז אַרויס אַ סך שפּעטער). דער, וואָס האָט אָבער אַ קליינע פאָרשטעלונג פון דעם לעבען אין וואָלאָזשינער ישיבה אין דער צייט, ווען ביאַליק האָט דאָרטען געלערנט, מוז אָבער, נישט ווילענדיג, זוכען פריהערדיגע איינפלוסען אויף דעם דיכטערס צאַרטער נשמה.

אודאי האָט אחד־העם געשפּילט אין ביאַליקס לעבען אַ גרויסע ראָלע, אָבער, ווי מיר דוכט זיך, האָבן נאָך געמוזט פאַר אחד־העם קומען אַנדערע השפעות. ווען מען באַדיינקט, אַז אין דעם קרייז פון די ישיבה־לייט, וואָס האָבן זיך געלערנט אינאיינעם מיט ביאַליקען, זענען געווען פילע אויסגעצייכענטע קעפּ, וואָס האָבן שפּעטער אַ גרויסען אָנטייל גענומען אין דער אידישער אויפלעבונגס־באַוועגונג.

ביאַליק איז אין דער ישיבה לאַנג נישט געבליבען. ער האָט זיך גיך איבערצייגט, אַז דאָס, צו וואָס ער שטרעבט, וועט ער אין דער ישיבה נישט באַקומען, און באַלד האָט ער זיך טאַקע גענומען צו אַלגעמיינע קענטעניששען, לעבעדיגע שפּראַכען און מאָדערנע וויסענשאַפטען.

פון דער נייע־העברעאישער ליטעראַטור האָבן שטאַרקער ווי אַלץ געווירקט אויף אים די שריפטען פון חבת־ציון־דיינקער אחד־העם (א. גינזבערג).

אין זיין באַקאַנטען שיר צו אחד־העמען רופט ער אים מיט דער דאַנקבאַרקייט פון אַ פּאָעט „מיין לערער", „מיין וועג־ווייזער", „מיין שטערן".

ביאַליק האָט זיך מיט התמדה גענומען ערלערנען די רוסישע שפּראַך. דאָס ערשטע רוסישע בוך, וואָס ער האָט געלייענט, איז געווען דעם באַקאַנטען רוסיש־אידישען דיכטער שמואל פרוגס לידער. באַלד דערויף האָט ער אָנגעשריבען זיין ערשטעס נאַציאָנאַל־אידיש ליד „אל צפורי" (צו מיין פייגעלע).

ביאַליק איז אַחעק קיין אָדעס, זיך פאַרפאָלשטענדיגען אין אַלגעמיינע למודים, אָבער ער איז דאָרט לאַנג נישט געבליבען. דער טויט פון זיידען האָט אים געצוואונגען אוועקצופאָרען קיין זשיטאָמיר. נאָכן זיידענס טויט (1891) איז די אָרימקייט פון ביאַליק שוין געוואָרען אַזוי נישט צו דערהאַלטען, אַז ער האָט זיך געמוזט נעמען פאַר עפּעס אַ מסחר, צו פאַרדינען אויף חיונה.

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0009-0015 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

צוערשט האָט ער געהאַנדעלט מיט וואַלד, דערנאָך איז ער אַוועק קיין סאָסנאָוויץ, וואו ער האָט געגעבען שטונדען און זיך ביסלעכווייז באַשעפטיגט פאַר זיך מיט ליטעראַטור. פון צייט צו צייט פלעגט זיך באַווייזען אַ געדיכט פון זיין פעדער, וואָס פלעגט ווערען געדרוקט מערסטענטיילס אין אָדעסער העברעאישע אַלמאַנאַכען און אין „השלח", אחד־העמס מאָנאַטס־זשורנאַל. אין אַ קורצע צייט האָט ביאַליקס פּאָעזיע געמאַכט אַזאַ טיפען איינדרוק אויף די בעסערע קענער פון דער ליטעראַטור, אַז זיינע פריינט און פאַרעהרער האָט זיך איינגעגעבען אים אַריבערצופירען קיין אָדעס, און אים שאַפען די מעגליכקייט צו אַרבעטען אויף דעם פעלד, וואָס פּאַסט פאַר זיין טאַלענט און טיפע פּעדאַגאָגישע נייגונגען.

פון דענסטמאָל אָן לעבט ביאַליק שטענדיג אין אָדעס.

אינאיינעם מיט ראַווניצקי און בן־ציון האָט ער שפּעטער געגרינדעט אין אָדעס דעם אויס־געצייכענטען העברעאישען פאַרלאַג „מוריה". גלייכצייטיג איז ער געוואָרען צוערשט אַ נאָהענטער מיטאַרבעטער פון „השלח" און דערנאָך דער צווייטער רעדאַקטאָר, צוזאַמען מיט ד״ר יוסף קלויזנער.

זיין פּאָעמע „מעיר ההריגה" (אויף אידיש — „די שחיטה־שטאָט", פון דיכטער אַליין איבער־געאַרבעט), געשריבען אין 1903, נאָכן קישענעווער פּאָגראָם, האָט ביאַליקען געמאַכט פאַר דעם גרויסען פּאָעט נישט נאָר פאַר קענער, נאָר פאַר איטליכען לעזער פון דער גאַס. מען קאָן זאָגען, אַז ביאַליק איז דער איינציגער אין דער געשיכטע פון דער אידישער ליטעראַטור, וואָס האָט אין איין נאַכט און מיט איין ווערק באַקומען אַזאַ געוואַלטיגע און בשר־פאַרדינטע פּאָפּולאַריטעט אין אַלע קלאַסען פון אידישען פאָלק.

זייט דעם וואַקסט ביאַליקס פּאָפּולאַריטעט מיט יעדען יאָר.

אין יאָר 1904 איז ביאַליק געווען אין פּאַלעסטינאַ און האָט דאָרט געהאַט אַזאַ קבלת־פנים, וואָס דאָס קאָן נאָר באַקומען אַ מענש, וועלכער האָט מיט זיין גייסט אויסגעדריקט דאָס בעסטע און פאַרבאַהאַלטענסטע, וואָס ליגט אין די טיפענישען פון דער פאָלקס־נשמה. די העברעאישע פּאָעזיע האָט געהאַט אַ סך טאַלענטען; דעם נאָמען „נאַציאָנאַלער פּאָעט" האָט נאָר ערליך פאַרדינט איינער, און דאָס איז — חיים נחמן ביאַליק.

II

„פון שטאָל און אייזען, קאַלט און האַרט און שטום שמיד אויס אַ האַרץ פאַר זיך, דו מענש, — און קום!" — מיט די דאָזיגע מוראָדיגע ווערטער הויבט אָן ביאַליק זיין באַרימטע פּאָעמע „אין שחיטה־שטאָט". די דאָזיגע ווערטער כאַראַקטעריזירען אויך שטאַרק דעם פּאָפּולערסטען טייל פון ביאַליקס פּאָעזיע. ער האָט אויסגעשמידט פון זיין האַרץ עפּעס אַ שטאָלערנס, האַרטעס, עפּעס געמאַכט פון אים אַזאַ געדיכטען, פעסטען עקסטראַקט פון פאַרביטערטקייט, צאָרן, שמערץ און כעס, אַז איטליך וואָרט, וואָס קומט פון דעם דאָזיגען האַרצען, ווירקט, ווי אַ קלאַפּ פון אַ דונער, ווי דער סם פון אַ שטאַרק פאַרקאָכטען גיפט. זיינע נאַציאָנאַלע פּאָעטישע שעפּפונגען: „גראָז איז דאָס פאָלק", „הימעל, בעט פאַר מיר רחמים", „דאָס לעצטע וואָרט", „די שחיטה־שטאָט" און אַנד. פירען אַזאַ שפּראַך, געברויכען אַזוינע ווערטער, וואָס קריצען זיך איין אין דער נשמה פון לעזער, ווי ווען מען וואָלט מיט אַ שאַרפען גריפעל זיי פאַרצייכענט אין זיין מאַרך. דאָס זענען נישט פּאָעטישע בילדער אין געוועהנליכען זין פון וואָרט; אַ סך פון זיי צייכענען זיך בכלל נישט אויס מיט דער גרויסער בילדער־פאַנטאַזיע (ווי, למשל, „די שחיטה־שטאָט", וואו די פאַנ־טאַסטיק פון די בילדער איז נאָר נישט אַזוי רייך און מאַכט דעם איינדרוק פון דערצעהלטע אמתע פאַקטען), ווי מיט דעם געפילס־טאָן, מיט וועלכען די בילדער זענען דורכגעדרונגען. און דער טאָן איז אַזוי פאַרביטערט, אַזוי פול מיט דעם גיפט פון צער און צאָרן, אַזוי גאַליג, פאַר־צווייפעלט און ווילד אין זיך פאַרביסען, אַז זיי ווירקען פיל שטאַרקער, ווי מאַנכע פון די גרעסטע פּאָעטישע פאַנטאַזיע־בילדער.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

אין זיי לעבט דער אָטעם פון דעם, וואָס איך וואָלט אָנגערופען נביאישע פּאָעזיע. דאָס בילד בליצט מער אויף אינם איינצעלנעם וואָרט, ווי אין גאַנצען געמעל, די קראַפט פון זייער פּאָעזיע ליגט מער אין דעם שטאַרקען מעכטיגען געפיל פון פּאָעט, ווי אין די נישט־ערוואַרטעטע בילדער, וואָס דאַרפען אַרויסרופען דאָס געווינשטע געפיל.

ווען מיר לייענען „אין דער שחיטה־שטאָט": „די זון וועט דיר מיט שפּיזען אויסשטעכען די אויגען, אַקאַציען מיט פרישע גרינס־ און ווייס־באַצוינגען, וועלען סמ'ען מיטן ריח פון בלוט און בליטען", — זעהען מיר נישט קיין בילד פאַר זיך, נאָר מיר דערשפּירען דאָס טיפע ביטערע געפיל פון אַן אָנגעווייטיגטען געמיט, אָנגעווייטיגט איבער אַלע גרעניצען. ווען ביאַליק זאָגט דאָרטען:

„און מאָרגען גייט אַרויס אין גאַס, בן־אָדם, —
און זעה! אַ מאַרק פון לעבעדיגע בראָכוואַרג!
דערשלאָגענע, האַלב־טויטע מענשען־ווערים,
צעבראָכענע און אויסגעקרימטע רוקענס" א. א. וו.

זעהען מיר ווידער נישט פאַר זיך קיין בילד אין געוועהנליכען זין, נאָר מיר פילען דעם גרויסען עקעל און די קאַלט־ביטערע פאַראַכטונג, וואָס דער פּאָעט פילט צו די מענשען, וואָס פּטרן אָפּ זייער אייביגע שאַנד מיט אַן „אל מלא רחמים" פאַר די אומשולדיג געשאָכטענע קרבנות. ווען דער פּאָעט, אַלס נביא, דערהערט גאָטס וואָרט, וואָס זאָגט:

„צו שווער דער יאָך, איך קאָן נישט מער!...
געה רייס פון זייער האַרץ אַן „אוי",
שיט אויס פון זייער אויג אַ טרער!
און שווער זאָל זיין די טרער און ביטער,
און הויך זאָל זיין דער לעצטער קרעכץ
אַזוי — אַז ד'ערד זאָל טון אַ ציטער
און אָפּטרייסלען פון זיך דאָס שלעכטס" — („דאָס לעצטע וואָרט")

גיט ער אונז דאָ נישט קיין בילד, וואָס צייכענט זיך איין מיט זיינע ליניען אין אונזער דמיון, נאָר ער מאָלט אונז מיט ווערטער אַ געוואַלטיג מאָראַלישעס געפיל, וואָס רייסט זיך אַרויס פון אַ שטאַרקער מעכטיגער ברוסט מיט אַ נישט־מענשליכען כח.

ווען דער נביא האָפט נאָך, אַז זיין וואָרט פון טרייסט וועט ברייננען אַן איבערקערעניש אין דער נשמה פון זיין פאָלק, וואָס ווייסט און פילט און ווערגט זיך שטיל מיט טרערען און זוכט אַ הילף און בעט אַ טרייסט, און ער צעגיסט זיך אין די ווערטער:

„איך געה, איך קום, — כ'וועל היילען וואונדען,
מיט אייך אינאיינעם וועל איך בלוטען,
און וואו מען דאַרף, וועל איך פאַרבינדען,
און וואו מען מוז, וועל איך אָפּלעקען
דאָס בלוט, וואָס טריפט פון אייער וואונד.
כ'וועל טרייסטען, בעטען, וויינען, וועקען —
און וועל ניט לאָזען געהן צום גרונד!
איך געה, איך קום, — איך טראָג אַ טרייסט,
איך טראָג אַ בשורה פון נחמה"! —

דעמאָלסט זעהען מיר פאַר זיך נישט קיין בילד פון אַ נביא, פון אַ מענשען, נאָר דאָס בילד פון געפילען, וואָס צעגיסען זיך מיט אַ גרויסער קראַפט און ווילען מיט דעם איינענעם פייער דער־וואַרעמען אַ צעבראָכען, פאַרדאַרט האַרץ.

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0010-0017 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

ח. נ. ביאליק איז נישט דער פּאָעט פון זעהונגען און בילדער, נאָר דער פּאָעט פון געפילען. די איינצעלנע בילדער, וואָס ווארפען זיך דורך, זענען בא אים נישט די הויפּט־זאַך. נישט אין דער אָפּגעטאָקטער אויסאַרבעטונג פון געמעל ליגט ביאַליקס הויפּט־קראַפט, נאָר אין דעם, וואָס ער זוכט שטענדיג אריינצופּאַסען זיין רייך, שטאַרק געפיל אין די געוועהנליכע ווערטער פון דער שפּראַך. נאָר אַזוי ווי די געוועהנליכע ווערטער פון דער שפּראַך קלעקען נישט פאַר זיינע שטורעמדיגע געפילען — באַנוצט ער זיי, ווי מען באַנוצט די גראָבע גאַסענדיגע ברוקיר־שטיינער, ווען מען וויל בויען א טורעם אָדער א בערגעל צו א מזבח. ער נעמט צענדליגער ברוקיר־שטיינער אויף אמאָל, ער נעמט א סך ווערטער, — שוין אָפּשר צו פיל ווערטער אויף אמאָל, — נאָר אַזוי, אַז פון זיי אַלעמען צוזאַמען זאָל אַרויס עפּעס ענליכעס צו דעם, וואָס ער פילט אין זיין שטורעמדיגען געמיט, דען אויך אין גראָהע ברוקיר־שטיינער לעבט גאָטס אָטעם.

ווען מען זאָל וועלען קורץ אָפּשאַצען דעם הויפּט־ווערט פון ביאַליקס פּאָעזיע, קאָן מען זאָגען, אַז ער איז דער ערשטער פּאָעט בא אונז, וואָס האָט אַנטפּלעקט און געפונען די פאָרם פאַר דער פּאָעזיע פון די שטאַרקסטע מעכטיגסטע געפילען אין אונזער געפּייניגטער נשמה. דאָס איז נישט די געוועהנליכע ליריק, וואָס האָט שטענדיג צו טון מיט א געפיל פון א שטילערען טאָן, און וואָס קאָן זיך לייכט צופּאַסען צו א קאָנקרעטען ליניען־געמעל, און וואָס איז מערסטענטיילס שטאַרק סובּיעקטיוו.

ביאַליקס פּאָעזיע איז די העכסטע ליריק, וואָס וויל אָביעקטיוו אויסדריקען נישט נאָר דאָס סובּיעקטיוועליידען, נאָר די ליידען און קוואַלען פון א גאַנצען פאָלק, וואָס איז צוגלייך זיין פאָלק.

דערום איז ביאַליקס פּאָעזיע אַזוי ענליך צו דער נביאישער. עס פלאַקערט אין איר א שטורעמיגע נשמה, עס צאַפּעלט אין איר שטענדיג א אומרוהיג צעבלוטיגט הארץ, וואָס וואַרפט אַרום זיך מיט א קראַנץ פון שטראַלען, פון א שטראַלענדיגען געפילס־לעבען.

ווען איך האָב געזאָגט, אַז ביאַליק איז דער ערשטער פּאָעט בא אונז, וואָס רעדט מיט אונז אין געפילען, נישט אין בילדער, וויל איך דערמיט נישט זאָגען, אַז ער איז אריבערגעשטיגען די נביאים; דער חלוק צווישען זיי און ביאַליקען איז צו גרויס, אַז איך זאָל ווען דורכפירען דעם פאַרגלייך ביז צום סוף. שוין דאָס אַליין, וואָס די נביאים האָבען אונז צוגלייך מיט זייער רייכען געפילס־לעבען איבערגעגעבען בירושה אייביגע מענשליכע אידעאַלען, שוין דאָס אַליין, וואָס חוץ דער קללה זייערער, חוץ דעם עקעל זייערען, וואָס זיי האָבען געפילט צו די מענשען, וואָס ווילען נישט הערען גאָטס וואָרט, האָבען זיי אונז אָנגעצייכענט דעם וועג, וואָס פירט צו דעם איינציג ריכטיגען לעבען, — שוין דאָס אַליין שיידט ביאַליקען אָפּ מיילענווייט פון די נביאים. דען ביאַליק, בא אַלע זיינע גרויסע גייסטיגע און פּאָעטישע מעלות, בא דעם גאַנצען כח פון זיין נאַציאָנאַל־פילענדען הארץ, נישט קוקענדיג דערויף, וואָס גאָט האָט אים געבענשט און פאַרשאָלטען צו טרינקען פון דעם פולען, איבערפולען „בעכער פון צער און צאָרן", — בא אַלעם דעם, איז ביאַליק אַלס נעראַנקען־מענש (נישט אַלס געפילס־מענש!) א קינד פון אונזער צייט, דער גדול, וועלכער איז געשטאַנען אין איין וואוקס מיט דער עפּאָכע, וואָס האָט אים אויסגעהאָדעוועט, — אָבער נישט דער גרויסער גייסט, וואָס צייכענט אָן דעם וועג פאַר קינפטיגע צייטען, וואָס שפּרייט אויס זיינע פליגלען איבער דער ווייטער צוקונפט, וואָס פילט נישט דעם ציטער פון די שאָטענס, וואָס קומען שוין פון די צוקינפטיגע וועלטען.

די נביאים אָבער זענען געווען נישט נאָר דאָס גרויסע הארץ פון פאָלק ישראל — זיי זענען אויך געווען די גרויסע מענשען, וואָס האָבען געפילט די שאָטענס פון די קומענדיגע פעלקער און די קומענדיגע וועלטען; זיי זענען אויך צייטענווייז געווען דאָס גרויסע הארץ פון אַלע פעלקער, וואָס „בשם ה' יקראו".

ח. נ. ביאַליק איז נישט דער גאַנצער נביא, ווען מען קלערט וועגען א ישעיהו, אָבער ווען מען פאַרגלייכט אים מיט די שפּעטערדיגע נביאים, מיט א חבקוק, מיט א מלאכי, אפילו מיט א

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

יחזקאל — שיינט שוין נישט צו זיין דער דאָזיגער פאַרגלייך אַ גוזמא פון אַ באַגייסטערטען ביאַליק־פאַרעהרער.

איצט, ווען מיר קערען זיך צוריק צום אָנפאַנג פון אונזער קאַפּיטעל, ווערט אויך פאַרשטענדליך, פאַרוואָס ביאַליק האָט זיך גענוזט אויסשמידען אַ האַרץ פון שטאָל, פאַרשטעהען מיר שוין, פאַ־וואָס איז דאָס בילד פון פּאָעטס האַרצען אַזוי כאַראַקטעריסטיש פאַר אים. ביאַליקס געפילס־לעבען איז צו שטאַרק, צו שאַרף, צו רייך, אַז אַ געוועהנליך האַרץ, וואָס איז ווייך און נישט פעסט, זאָל דאָס קאָנען אויסהאַלטען. דער עקעל, דער כעס, דער צער, די פאַראַכטונג, איז צו ניפטיג, אַז אַ פשוט האַרץ זאָל נישט ווערען פאַר׳סם׳ט פון דעם ביטערען געפיל־שטראָם.

ס׳איז אויך שטאַרק כאַראַקטעריסטיש פאַר ביאַליקען, וואָס ער האָט ליב אַזוי אין זיינע פּאָעטישע זעהונגען די ווערטער „שטום“, „איינגעהאַלטען“, „אַ נישט־אויסגעוויינטע טרער“:

לי דמעה אחת נאמנה
שבסתר לבי אסבלנה
ובשולי נפשי היא נצפנה („דמעה נאמנה“)...
עוד דמעה כבירה בלבבי נצפנה („לא תמח במהרה“)

אָפט מאָל איז דער שמערץ אַזוי גרויס, אַז מיט אַ זיפץ, אַ טרער קאָן מען נאָר פאַרשוועכען די גרויסקייט.

אָפט מאָל איז די פאַרביטערונג, דער צאָרן אויף זיך, אויף דער וועלט, אויף גאָט אַזוי גע־וואַלטיג, אַז מען קאָן נאָר מיט פיבערדיגע טרוקענע אויגען קוקען אויף דער ווילדער בלינדער עלעמענטאַרער קראַפט, וואָס צעשטערט אַזוי אומבארחמנותדיג בליהענדיגע לעבענס און אידעאַל פילענדיגע הערצער.

אָפט מאָל צעוואַקסט זיך אַזוי גרויס דאָס אומנאָראַלישע, די אומגערעכטיגקייט, אַז מען הויבט אָן זיך מיאש זיין אין דער גערעכטיגקייט פון האַרען אין דער וועלט — און מען שעמט זיך פאַר דעם קאַלטען אכזר זיך פאַרמיאוסען מיט אַ טרער.

ביאַליק פאַרגראָבט דעמאָלסט זיינע ביטערע געפילען טיף אין שטאָלערנעם האַרצען און ציהט פון זיי אויס אַ שרעקליך געטראַנק, וואָס זאָל זיך אַמאָל צעגיסען איבער דער קאָרע פון דער ערד, אַז זי זאָל אין שטיקער צעשפּאָלטען ווערען, וואָס זאָל אַמאָל זיך צעשפּריצען און צעפליהען אין דער לופט מיט איר שטיקענדען אָטעם און פאַרגיפטען די בלויע הימלען, וואָס האָבען נאָר אַ ליבען שמייכעל פאַר די גרעסטע אכזריותען, וואָס קומען טאָג־טעגליך פאָר אין דער מענשען־וועלט. („די שחיטה־שטאָט“, „בקשו רחמים עלי“, „מגילת האש“).

אפילו אויך דעמאָלסט, ווען ביאַליק צעגיסט זיך אין ווערטער מיט אַזאַ באַריידונגס־קראַפט, אַז עס דוכט זיך — ער וועט קיינמאָל נישט אויפהערען — אויך דעמאָלסט פילען מיר, אַז עס רעדט צו אונז אַן אָנגעפילט האַרץ, וואָס מוז נאָך אַ סך מער איבערלאָזען, איינהאַלטען, איינ־שטומען אין זיך, ווי דאָס, וואָס עס רעדט זיך אַרויס.

ווען דער נביא רעדט, פאַרפולט פון צער און רחמנות:

„איך געה, איך קום, כ׳וועל היילען וואונדען“ א. אַז. וו. (זעה אויבען) —

פילט מען נאָך דעם גאַנצען טאָן נאָך, אַז דאָס ניסט זיך נאָר אַרויס אַ קליינער שטראָם פון דעם גרויסען געפילס־קוואַל, וואָס שטורעמט אין נביאס האַרצען. אויך ווען ער צערעדט זיך אַזוי שטאַרק, פילען מיר, אַז דאָס גרעסטע, וואָס איז געבליבען אינעווייניג, איז נאָך נישט אַרויס־געזאָגט געוואָרען.

דען דאָס איז שוין די פּסיכאָלאָגישע נאַטור פון דעם געפילס־מענשען, אַז דער גרעסטער שאַץ פון ווערטער איז נישט בכח איבערצוגעבען דאָס גאַנצע פון זיין האַרצען. גראַד ווען אַזוינע מענשען שיטען מיט ווערטער אָהן אַ ברעג און אָהן אַ סוף — זעהט מען, ווי שטום איז זייער לשון פאַר דאָס טיפסטע פון זייער האַרץ.

ביאַליק, אַלס דער גרויסער געפילס־מענש, פאַרוואונדערט אונז מיט זיין איינגעהאַלטענקייט, שטומקייט, מיט זיין קורצקייט פון זיין בילד, קנאַפקייט, וואונדערליכער אָפּגעוואוינענקייט און אָפּגעמאָסטענקייט פון זיין וואָרט אין פּאָעטישען זאַץ — און צוגלייך דערשרינקט ער אונז אין אַ מבול פון ווערטער און בילדער, וואָס מאַכען אויף אונז אָפט מאָל דעם איינדרוק פון אַ צוזאַמענ־געוואָרפען בערגעל פון בריליאַנטען, דימענטען, שטיינער און זאַמד.

אָבער דאָ, ווי דאָרטען, איז עס דער אייגענער ביאַליק, וואָס רעדט מיט אונז די שפּראַך פון געפילען, אַ שפּראַך, וואָס קאָן זיין שטום, ווען זי צעגיסט זיך אין אַ ים ווערטער, און וואָס קאָן זיין געוואַלטיג באַריידעוודיג, ווען זי זאָגט נאָר איין וואָרט, אַ וואָרט, האַרט, פעסט, געשליפען און שטראַלענדיג, ווי אַ בריליאַנט.

ווען ביאַליק איז שטום, קורץ און קנאַפּ, קלינגט מאַנכמאָל זיין וואָרט, ווי דער איינאייגציגער קלונג אין דער שטילער פינסטערער נאַכט פון אַ גלאָק אין אַ טורעם.

ווען ביאַליק צעגיסט זיך אין אַ סך ווערטער, ברויזט פאַר דעם האָרכענדען אויער אונטער דעם שטראָם ווערטער — אַ גרויסער ברייטער טייך, וואָס איז אויפגערודערט געוואָרען ביז צו זיינע גרונטען.

עס איז, לויט מיין מיינונג, נישט ריכטיג, ווען מען באַשולדיגט ביאַליקען אין דעם, וואָס זיינע פּאָעמען זענען נישט האַרמאָניש אין דער ליניע, אין געבוי, אין בילד. זיי האָבען אַן אייגענע האַרמאָניע, די האַרמאָניע פון טיפע געפילען און ליידענשאַפטען, וואָס האָבען באַקומען לשון. און זיי איז די האַרמאָניע פון אַ פאַרצווייטען טייך, וואָס רייסט זיך דורך אַ קליינע עפענונג אין אַ שטיינערנער וואַנט.

ווער עס ווערט נישט מיטגעריסען מיטן שטראָם, האָט פון זיין קראַפט נישט גענאָסען, פאַר־לאַנגט פון אים עסטעטישע האַרמאָניע, קורץ, פאַרלאַנגט פון אים רוה, אין דער צייט, ווען ער איז די קראַפט, די באַוועגונג, דער שטורעם...

III

ווען מיר לייענען בא ביאַליקען:

„אונטער די גרינינקע בוימעלעך
שפּילען זיך משה'לעך, שלמה'לעך;
ציצית, קאַפּאָטקעלעך, פאה'לעך —
אידעלעך פריש פון די אייעלעך.
גופ'עלעך — שטרוי, רויך און פעדערלעך,
נעם און צעבלאָז זיי אויף גלידערלעך —
כאַפּען זיי אויף גרינגע ווינטעלעך
און עס צעטראָגען זיי פייגעלעך"...

אָדער:

„עס האָט סיך פאַרפּלאָנטעט מיט גרינס און מיט בלומען,
וואו באַבאָטשקעס צאַפּלען אין נעצען פון שטראַלען,
וואו ס'ציטערט די לופט פון דעם גרילצען און זשומען —
און איך בין פאַר'כשופ'ט צו דר'ערד צוגעפאַלען"...

אָדער ווען מיר נעמען זיינע באַריסט־געוואָרענע „צפרירים", „זוהר", ווען „איבער מיין פענסטער־געזימס כאַפּען זיך אויף די נעסטען פייגעלעך און יוכצען און צווויטשערן „צוויטש', „צוויטש'!" אָהן אַ סוף, און אין דעם גלאַנץ פון מיין שויב הויבען אָן די מאָרגענדיגע שד'לעך צו פינטלען און ווינקען מיט אַזאַ שטיפערישען חן. זיי טאַנצען און פינקלען מיט אַ יוכצענדער ווילדקייט, באַהעפטען זיך, ווי טויבען, אָן גלאָז פון מיין שויב, גלעטען און דרינגען איין מיט אַ ליכט, וואָס עס שטראָמט און וואָס עס צעגיסט און צעפּלייצט זיך איבער מיר". (צפרירים). —

אָדער זיין „עם פּתיחת החלון", וואו „עס ברעכען זיך דורך טויזענטער גלאַנצען, פאַרגיסען מיט ליכט די באַלקענס, די ווענט, אַלע ווינקעלעך, וואָס האָבען מיט אַמאָל פול געמאַכט איטליכס לאָך מיט דעם גאָלד זייערן"...

האָבען מיר נישט קיין פעסטע ליניען פון אַ בילד, וואָס מען קאָן מאָלען, נאָר באַקומען דורך דעם פּאָעטס ווערטער אַ בילד פון עפּעס אַ באַוועגליכער זאַך, וואָס רופט בא אונז אַרויס עטוואָס ענליכעס צו דעם געפיל, וואָס עס האָט איצט דורכגעלעבט דער פּאָעט.

ח. נ. ביאַליק, וואָס מיהט זיך שטענדיג אויסצודריקען אין פּאָעטישע ווערטער אַ געפיל, עפּעס אַזוינס, וואָס איז שטענדיג אין שטראָמענדיגען צושטאַנד, וואָס האָט נישט קיין קלאָרען אָנפאַנג און קיין קלאָרען סוף, וואָס איז תּמיד אין דער בחינה פון אַן עצם (אַן אָביעקט), וואָס ווערט געוואָרפען און געשליידערט, געיאָגט און געטריבען, קורץ — באַוועגט אויף אַלע אופנים — איז געוואָרען דער מאָלער פון דער באַוועגונג אין דער נאַטור, און כמעט נאָר פון דער באַוועגונג.

ביאַליק קען נישט די רוהיגע מאָלערישע ליניע, ווי ער קען נישט, מיט זעלטענע אויסנאַמען, דעם רוהיגען צושטאַנד פון עפּעס אַ זאַך אין דער נאַטור. און ווען מיר געפינען בא ביאַליקען עפּעס אַזוינס, וואָס איז ענליך צו מאָלעריי — וועט איר דערמאָלסט באַמערקען באַלד, אַז נישט צוליב דעם איז אים אַרויס דאָס בילד מאָלעריש קלאָר, ווייל ער האָט גענומען אַ ווייניגער טאַנצענדיגע ליניע, נאָר דערפאַר, ווייל זיין געפיל איז שוין אַזוי שוואַך אין דער באַוועגונג, אַזוי מעלאַנכאָליש־מאַט, כמעט קריכענדיג, אַז דאָס געפיל קומט ממילא אַרויס מאָלערישער און רוהיגער אין זיינע מאַטע ליניען (זעה „מכתב קטן לי כתבה", „הכניסני תחת כנפיך" א. אנד.).

אין דעם ליגט אויך דער גרויסער אונטערשיד צווישען די געוועהנליכע ליריקער אין דער ליטעראַטור און דער ליריק פון ביאַליקען. בא די מייסטע ליריקער ווערט דאָס געפיל איינגעפאַסט אין אַ רוהיגע מאָלערישע ליניע, צוליב וואָס דאָס געפיל פאַרלירט אָפט אין זיין קראַפט, דערפאַר אָבער טרעט דאָס אַרויס, כאָטש אָפּגעשוואַכט, נאָר אָנגענעם און עסטעטיש פאַרן געניסער פון דער קונסט. בא ביאַליקען אָבער איז זיין לירישע שטימונג די הויפּט־זאַך; ער וועט דאָס געפילטע קיינמאָל נישט וועלען אָנטון אַ קליידעל, כאָטש פון אַ פּרינצעסין, ווען דאָס וועט ליידען אין דער באַוועגליכקייטס־קראַפט. ער וועט בעסער בלייבען בא דעם „באַרבאַר" אין דער קונסט, לויט דעם אייראָפּעאישען פאַרפיינערטען געשמאַק, נאָר ער וועט נישט מותּר זיין אויף איין צאַפּעל און ציטער פון זיין אינעווייניגסטען געפיל.

וויל מען ביאַליקען געניסען ווי עס דאַרף צו זיין, מוז מען זיך זעצען אויף די פליגלען פון זיין שטורעמדיגען האַרצען, מוז מען זיך אָפּזאָגען פון די ווייכע זעסלען אין פּאָעטישען כאַלאָן־וואַגאָן, וואָס זענען מיט אַ כּיון בא די עסטעטישע ליריקער אויסגעבעט מיט גוטע שפּרינג־פעדערן.

ביאַליק אַלס פּאָעט איז נאַטירליך, עלעמענטאַר און האָט נישט די קליינע הילפס־מיטלען, די קליינע פּיילעכלעך, מיט וועלכע עס באַנוצט זיך אַזוי שטאַרק דער מאָדערנער אייראָפּעאישער פּאָעט, וואָס איז אַזוי מוראדיג אָנגעזעטיגט מיט קונסט, עסטעטיק און נאָך אַזוינע נויטיגקייטען, אַז עס קומט שוין בא אים אַרויס, ווי אַ קלייד פון אַ גרויסען פּאַריזער מאָדען־שניידער, וואָס וואַרעמט מער דאָס אויג, ווי דעם פרירענדיגען גוף, וואָס קיצעלט מער אונזערע מאַנסבילשע געפילען, ווי ס'דערוועקט אַ טיפע, שטומע ליידענשאַפט.

מאַנכמאָל שטעלט זיך מיר ביאַליק פאָר, ווי דער גִבּר אין דאָרף, וואָס פאַרלאָזט זיך מער אויף די מוסקלען פון זיינע געזונטע קרעפטיגע הענט, ווי מאַנכער בחור אויף זיין שטעקען און דובינקע. ער גלויבט מער אין זיין אייגענעם כּח, ווי אין דעם כּח פון דער דובינקע, וואָס ער צעברעכט דאָס לייכט, ווי אַ שוועבעלע.

ס'וועלען זיך אָפשר געפינען מענשען־מפונקים, וואָס וועלען זיך באַקלאָגען דערויף, וואָס אונזער ביאַליק האַלט נישט פון אייראָפּעאישען פּראַק. פאַר דעם אָבער, פאַר וועמען די עכטע פּאָעזיע איז די קראַפט פון אויסדרוק, איז די מאַכט איינצוצוימען אַ שטורמיג עכט געפיל אין

האַרטע גלאַנציגע ווערטער פון אַ שפּראַך — וועט זיך פרעהען, וואָס דער אייראָפּעאישער פראַק ווערט צעשפּאַרט פון ביאַליקס מעכטיגער, שטענדיג באַוועגליכער ברוסט.

ווען איך זאָל פּרובען וועלען אין קורצע ווערטער אָפּשאַצען דעם הויפּט־פּונקט אין ביאַליקס פּערזענליכקייט, וואָלט איך זאָגען, אַז ער איז איינער פון די וויינינגע גרויסע פּאָעטען, וואָס האָט געפונען אין דעם קינסטלערישען וואָרט דעם אויסדרוק פאַר די קאַפּריזע וועלען־באַוועגונג אין דעם מענשענס נשמה, ווי אין אַ טייל פון דער נאַטור.

אַקוראַט ווי, למשל, דער גרויסער אידישער מאָלער איזראַעלס, און דערנאָך ליבערמאַן, האָט צוערשט באַוויזען, אַז מיט אַ פּענזעל פון אַ מאָלער איז מעגליך איבערצוגעבען די באַוועגונג פון אַ ווינטעל, אַ ווינט, אַ שטורעם אויף אַ טויטען האַרטען לייוואַנט, — אָט אַזוי האָט אונז ביאַליק געגעבען אַ מוסטער, ווי מען קאָן אין האַרטע טויטע ווערטער אַריינבלאָזען דעם ריטם פון אַ נשמה, וואָס צאַפּעלט זיך אין דער שטורעמדיגער באַוועגונג פון אַ טיף געפיל, דעם טאַנצענדיגען ריטם פון אַ נאַרב ליכט־שטראַלען, וואָס רייסען זיך אַריין דורך אַ שפּאַלט פון אַ פאַרמאַכטען פענסטער אָדער וואָס פאַרפּלאָנטערן זיך אין די שאָטענס פון אַ געדיכטען וועלדעל בּאַ אַ שטיל פאַר־באַהאַלטענעם טייכעל.

ביאַליק איז דער מייסטער פון דער באַוועגונג אין וואָרט, ווי מאַנכע גרויסע מאָלער אין בילד.

און ווען מען באַדיינקט נאָך, אַז די איבערגאַבע פון דער באַוועגונג אין דער נאַטור איז איינע פון די הויפּט־אויפגאַבען און הויפּט־פּראָבלעמען פון דער מאָדערנער קונסט, פון דער גאַנצער קינסטלערישער וועלט — פון די אימפּרעסיאָניסטען ביז צו די לעצטע פוטוריסטען — זעהען מיר, אַז ביאַליק, דער עלעמענטאַרער באַרבאַרישער ביאַליק, דער ביאַליק, וואָס וויים אפילו נישט פון די קלאַסישע גריכישע מוסטערן, און וויל פון זיי נישט וויסען (לייען דר. יוסף קלויזנערס אַרטיקעל וועגען ביאַליקען), איז דער מאָדערנסטער פּאָעט נישט נאָר בּאַ אונז, נאָר אויך אין דער אַלגעמיינער אייראָפּעאישער ליטעראַטור.

IV

אין די פאָריגע קאַפּיטלען האָבען מיר געפּרובט אַרויסצושיילען דעם קערן פון ביאַליקס פּאָעטישער פּערזענליכקייט, מיר האָבען געזוכט אים אָפּצוגרעניצען פון אַנדערע פּאָעטישע נאַטורען, און דורכדעם אים בולטער אַרויסצושטעלען פאַר דעם לעזערס אויגען. מיר האָבען געמיהט זיך, אַז מיטן נאָמען ביאַליק זאָל דער לעזער פאַרבינדען די פאָרשטעלונגען, וואָס האַר־מאָנירען מיט דעם כאַראַקטער פון זיין פּאָעזיע.

איצט אָבער וועלען מיר אין קורצען באַהאַנדלען ביאַליקען אַלס דיכטער סתם, וואָס פאַרמאָגט חוץ זיינע אויבענדערמאָנטע געניאַלע מעלות נאָך אַ סך אַנדערע פּאָעטישע מעלות, וועלכע שטעלען אים אין איין רייה מיט אַלע בּאַגאַבטע אויפריכטיגע דיכטער פון זיין צייט און פאַר זיין צייט.

ביאַליק האָט אונז געגעבען אַ גאַנצע רייה פון אויסגעצייכענטע לירישע לידער. די פּאָעמע „המתמיד” ציינט אונז ביאַליקען אַלס גוטען ליריקער און אַלס דעם, וואָס איז צוגלייך מיט פייערבערגען און אַנדערע פון זיין יוגענט־צייט געשטאַנען אויף דער גרעניץ פון ראָמאַנטיק און רעאַלער קריטיק. ביאַליקס „מתמיד” איז נישט די שילדערונג פון אַ געוויסען כאַראַקטער אָדער טיפּ, נאָר די אומעטיגע, וויכע, ראָמאַנטישע און צוגלייך רעאַל־קריטישע, פאַרביטערטע באַציהונג צום אידישען בית־המדרש, וועגען וועלכען פייערבערג האָט אַמאָל געזאָגט, אַז „עס איז דאָס פינסטעלע פון דער וועלט”.

אין אַ גאַנצען ציקל שירים האָט ביאַליק אונז געשילדערט די אָרימקייט, עלענדקייט פון אַ אידישער איינגעלשער נשמה, און אויך דאַ האָט ער נישט געהאַט אַזוי אין זינען די אָרימקייט פון

איינצעלנעם אין א קלאַס, ווי די אַריסקייט בכלל, וואָס צעטרעט מיט איר ברודיגער לאַפּע די שענסטע בלומען און שפּראָצונגען אונטער גאָטס הימעל.

מיר געפינען אויך בא ביאַליקן א סך פּאָעטישע ווערק, וואו ער כאַפּט אזוי קונציג דעם טאָן פון דעם פאָלקס־מענשען מיט זיינע קליינע ליידען אין דער סביבה פון א קליינשטעטלדיגען לעבען (זעה „מיין גאָרטען" א. אנד.).

ביאַליק האָט געוויזען דאָס מייסטער־שטיק אריינצופּאַסען דאָס נאַאיווע אידישע פאָלקס־ליד אין דער אַלטער העברעאיש־אראַמעאישער שפּראַך פון אונזערע אורעלטערן, און דערביי נישט צו פארלירען קיין איין טאָן פון דעם דאָזיגען פאָלקס־ליד, וואָס ווערט געזונגען פון דעם אידישען שוסטער און שניידער, פון דעם פּראָסט־אידישען כלה־טיידעל.

עס געפינען זיך אויך הומאָריסטישע לידער בא ביאַליקן, וואָס פארוואונדערן אונז מיט דער בויגנקייט פון דער שפּראַך און מיט דעם געזונטען הילכיגען לאַכען, וואָס קייקעלט זיך אין זיי.

חוץ דעם, האָט ביאַליק אונז באַשיינקט מיט עטליכע נאָוועלען, פון וועלכע „אריה בעל גוף" איז געוואָרען זעהר פּאָפּולער.

ווען מען נעמט נאָך ביאַליקן אלס פּראָזע־שרייבער, וואָס איז אין א געוויסען זין דער גרויסער תּלמיד פון דעם זיידען ר' מענדעלע, און א טייל פון זיינע פּובליציסטישע זאַכען, — דעמאָלסט קאָן מען זיך אומגעפער פאָרשטעלען, ווי רייך און פילזייטיג איז ביאַליק אלס פּאָעט, פּראָזאאיקער און פּובליציסט.

V

ביאַליק האָט זיינע גרעסטע און באַדייטענדסטע ווערק געשריבען אין העברעאיש. דער לעזער וואָס באַקומט היינט די געזאַמעלטע פּאָעזיע פון ביאַליקס פעדער אין אידיש, זעהט שוין, ווי ווייניג ביאַליק האָט זיך גענוצט מיטן אידיש פאַר זיינע פּאָעטישע געפילען און איבערלעבענישען.

וויל מען ריכטיג באַגרייפען, וואָס פאַר א גרויסע ראָלע ביאַליק האָט געשפּילט פאַר דער שאַפונג פון דער ניי־העברעאישער שפּראַך — מוז מען לייענען ביאַליקן אין אָריגינאַל.

איטליכער, וואָס וויל קענען גענוי דעם גייסט פון אונזער לעצטער צייט, קאָן בכלל נישט אויסקומען אָהן העברעאיש. דער, וואָס וויל אָבער אריינדרינגען ספּעציעל אין דעם גייסט פון ביאַליקן, מוז שוין אודאי גרינדליך קענען די שפּראַך פון פּאָעט.

נישט דאָ איז דאָס אָרט זיך אריינצולאָזען אין א שמועס וועגן ביאַליקן אלס דעם גאוניש׳ען שעפער פון דער מאָדערנער העברעאישער שפּראַך.

מיר ווילען נאָר אָנווייזען, אז כאָטש ביאַליק האָט אזוי ווייניג געאַרבעט אויפן אָריסען, קוים באַאַקערטען פעלד פון פּראָסט־אידיש, פונדעסטוועגען האָט ער אויך מיט דעם ווייניגען שטאַרק באַפרוכפּערט די אידישע שפּראַך.

מען דאַרף נאָר נעמען דאָס ביסעלע, וואָס מען האָט געזאַמעלט פון אידישען ביאַליק, אום דאָס קלאָר צו זעהן.

ביז ביאַליקן איז דאָס אידיש כמעט נישט געווען מסוגל אויף אויסצודריקען שטאַרקע, מעכטיגע געפילען. פון דער שפּראַך האָט עס געשמעקט מיט דעם „געבעכעל", וואָס ליגט פארבאַהאַלטען הינטער איטליכען אידישען ביכעל.

אזא געוואַלטיג־קרעפטיגע, מוראָדיג־גבורההדיגע שפּראַך האָבען מיר צוערשט כמעט דערהערט אין אידיש, דערנאָך ווי עס איז אַרויס זיין „שחיטה־שטאָט", איבערגעאַרבעט פון פּאָעט אליין אין אידישען. אויך „דאָס לעצטע וואָרט" האָט אריינגעבראַכט אין אידיש א שטאַרקען געזונטען הויך פון בערג־לופט, האָט אונז געוויזען, אז אויך דאָס אידיש איז פעהיג צו קלינגען אמאָל אזוי גרויס און מעכטיג, ווי די שפּראַך פון א נביא.

איטליכער פּאָעט, אפילו דער ווייניג־באַנאַבטער, פאָרמט און העלפט ווייטער שאַפען די שפּראַך, וואָס איז אים געקומען בירושה. דער גרויסער פּאָעט אָבער גיט דעם שאַפונגס־פּראָצעס פון דער

שפּראַך אַמאָל אַזאַ געוואַלטיגען שטוים, אַז אין אַ קורצער צייט פון עטליכע דורות ווערט זי נישט צו דערקענען, צוליב די נייע רייכקייטן, די נייע אוצרות, וואָס זענען איר צוגעקומען.

די דייטשען געדיינקען נאָך ביז היינט לוטהערן, געטהען, ניצשען, וואָס האָבען איטליכער באַזונדער געגעבען דער שפּראַך נאָר אַ נייערע געשטאַלט.

פאַר דער אַנטוויקלונג פון העברעאיש וועט ביאַליק נישט שפּילען קיין קלענערע ראָלע, ווי ם. סאַטאַנאָווער, י. גאָרדאָן, מענדעלע.

אָבער אויך די אידישע שפּראַך האָט ער געהאָלפען אין איר שווערען אַנטוויקלונגס־וועג.

דען באַ דעם פּאָעט איז די שפּראַך, ווי דער ליים באַם סקולפּטאָר; רירט ער זיך נאָר צו איר צו, מוז זי שוין ווערען עפּעס אַנדערש, מוז זי שוין באַקומען אַ פאָרם.

ביאַליק האָט אויך דער אידישער שפּראַך געגעבען זיין פאָרם, האָט אויך אין איר אַריינגעלעגט אַ שטיק פון זיין גבורה.

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0013-0024 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

I

נאַציאָנאַלע

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0014-0025 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

1

גלוסט זיך מיר וויינען...

גלוסט זיך מיר וויינען געשמאַקער פון האַרצען,
ציהט מיך, ווי כמאַרעס, צום ים, צו דעם שוואַרצען,
טיפער צו אייך, מיינע עלענדע בֿרידער.
כ׳וויים אויך: אַ טרער פון מיין אייגענער מאַמען
עקבֿערט דעם תּהום דאָרט אין אייערע ים׳ען,
בֿיינקט אפשר שטילערהייט נאָך מיינע לידער.

*

כ׳וויים: איר האָט טרערען נאָך ניט אויסגעוויינטע,
צרות דערצעהלטע און נאָך מער געמיינטע,
וואָס ווי פֿאַרשטיקטע, פֿאַרבֿאָרגענע קוואַלען
לעכערן שטיינער און רייסען איין קברים,
שלענגלען זיך, בֿלאָנדזשען אין דר׳ערד, ווי אַ וואָרעם —
און ווערען אין דר׳ערד דאָרט פֿאַרפֿאַלען.

*

דורכשלאָגען זאָלען זיך אייערע טרערען!
גרינגער זאָל ווערען און פרייער זאָל ווערען! —
אפשר, ווער ווייסט, וועט נאָך גאָט אַמאָל געבֿען:
איבֿערגעהן וועלען די פֿינסטערע צייטען,
אויך אונז וועט אפשר געראָטען, ווי לייטען,
בֿעסערס און שענערס דערלעבֿען.

*

און פֿאַר אַ זכר פון היינטיגע כמאַרעס
וועט אייך פֿאַרבֿלייבֿען אַ נייער „על נהרות״,
וואָס ער וועט הימעל און ערד איבֿערקערען.
גליקליך איז דער און געבֿענשט זאָל דער ווערען,
וואָס וועט פֿאַראייבֿיגען אייערע טרערען
הייליגע, צוויטויזענט-יעריגע טרערען.

אין שְׁחִיטָה־שטאָט

... פון שטאָל און אײזען, קאַלט און האַרט און שטום,
שמיד אויס אַן האַרץ פאַר זיך, דו מענש, — און קום!
קום גײה אין שחיטה-שטאָט, זאָלסט זעהן מיט דײנע אויגען,
זאָלסט אָנטאַפּען מיט דײנע אײגענע הענט,
אויף צוימען, סלופּעס, טויערן און ווענט,
אויף שטײנער פון דער גאַס, אויף אַלע העלצער,
דאָס שוואַרץ-פאַרטרוקענט בלוט מיט די געהירען
פון דײנע ברידערס קעפּ און העלזער.
און אומבלאָנדזשען זאָלסט דו צווישען חורבות
דורך ווענט צעבראָכענע מיט אויסגעקרימטע טירען,
פאַרבײ צעשטירצטע אויוונס, האַלבע קוימענס,
אַנטבלויזטע שוואַרצע שטײנער, האַלב - פאַרברענטע ציגעל,
וואו פײער, האַק און אײזען האָבען נעכטען
אויף דער בלוט-חתונה אַ ווילדען טאַנץ געשפּילט;
און קריך דורך בוידעמער, דורך לעכעריגע דעכער,
און קוק זיך אײן אין אַלע שוואַרצע לעכער—
דאָס זענען אָפ׳נע, שוואַרצע, שטומע וואונדען,
וואָס וואַרטען מער אויף קײן רפואָה אין דער וועלט...

אין גאַסען וועסטו געהן, מיט פעדערען פאַרפלײצטע—
דו באָדסט זיך אין אַ טײך, אַ ווײסען טײך,
וואָס האָט זיך אויסגעלאָזט פון מענשענס בלוטיגען שוויים;

3

דו טרעטסט אויף גאַנצע בערג צעפּליקטע האָב-און-
גוטס—

דאָס זענען גאַנצע לעבענס, גאַנצע לעבענס,
צעבראָכענע אויף אייביג ווי אַ שאַרבען!
דו געהסט, דו לויפסט, דו פּלאָנטעסט זיך אין חורבן,
מעש, זילבער, פוטער, שמות, זייד און אַטלעס,
צעריסענע, צעפּליקטע אויף פּיץ-פּיצלעך,
מיט פיס צעטראָטענע שבתים, ימים-טובים, נדנס,
טליתים, תּפלין, פּאַרמעט, שטיקער תּורה,
יריעות הייליגע, קלאָר ווייסע וויקעלעך פון דיין נשמה,
זעה, זעה, זיי וויקלען זיך אַליין אַרום דיין פוס
און קישען דיר די טרעט פון מיסט אַרויס
און ווישען אָפּ פון דיינע שיך דעם שטויב...—
דו לויפסט? צו ליכט און לופט אַנטלויפסטו?
אַנטלויף, אַנטלויף—דער הימעל לאַכט אויס דיר!
די זון וועט דיר מיט שפּיזען אויסשטעכען די אויגען,
אַקאַציען, מיט פרישע גרינס-און-ווייס באַצויגען,
וועל'ן סמ'ן דיך מיטן ריח פון בלוט און בליטען,
דיין קאָפּ מיט בלימעלעך און פעדערען באַשיטען,
און שטיקלעך גלאָז פון מיטען גאַס מיט טויזענט גלאַנצען
וועל'ן דיר אַנטקעגען אויף דיין בויז-וואונדער טאַנצען...
דען גאָט האָט דיר מיט מילדער האַנט געשיינקט אַ
צווילינג:

אַ שחיטה מיט אַ פריהלינג;
דער גאָרטען האָט געבליהט, די זון געלויכטען—
און דער שוחט האָט געשחט'ן...
דער חלף האָט געגלאַנצט, און פון דער וואונד
האָט בלוט מיט גאָלד געפּליסט...
אַנטלויפסט? באַהאַלטסט זיך אין אַ הויף?—אומזיסט!
אָט איז אַ בערגעל מיסט!

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0016-0029 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

דאָ האָט מען צווײ געקעפּט: אַ אידען מיט זײן הונט...
אין מיטען הויף האָט נעכטען זיי איין האַק געקעפּט
און היינט האָט זיי אַהער איין שווין פאַרשלעפּט,
געשנאָרט, געגריבעלט זיך אין זייער אויסגעמישטען בלוט.
שאַ, מאָרגען וועט אַ פרישער רעגען קומען
און אָפּשווײנקען דאָס בלוט אין רינשטאָק, ס׳זאָל ניט
שרייען
צום הימעל גוואַלד פון מיסט אַרויס, און אפשר
איז שוין דאָס איינגעזונקען אין דעם תהום דעם שטומען
און זיינט די דערנער אָן דאָרט בײַ אַ פּלויט אַ קרומען,
און מאָרגען וועט די זון, ווי היינט, ווי נעכטען,
ווי אַלע טאָג, אַ ליכטיגע אַרויסגעהן
פון מזרח זייט, געמינערט ניט אַ האָר נישט,
און שאַ, און שטיל, און גלייך ווי גאָר נישט...

און ווילד, משוגע ווילד, פאַרקריכסטו אויף אַ בוידעם
און בלייבסט דאָרט שטעהן אין פינסטערניש אַליין;
דו פילסט? דאָ שוועבט נאָך איצט אַרום דער טויט-
שרעק
און פאָכעט מיט אַ קאַלטען שוואַרצען פליגעל
און פרירט די וואָרצלען פון די האָר אין קאָפּ;
און דאָ און דאָרט, פון אַלע שוואַרצע לעכער —
זעה אויגען, אויגען, שטומע אויגען קוקען...
דאָס קוקען די נשמות פון די קדושים,
פאַרוואָגעלטע, פאַרשטויסענע נשמות,
וואָס האָבען זיך אינאיינעם דאָ אין ווינקעל
צונויפגעפּרעסט דערשראָקענע—און שווייגען...
אָט דאָ האָט זיי די שאַרפע האַק געפונען
און אָט אַהערצו קומען זיי אַ קוק טון,
צום לעצטען מאָל אין זייערע שוואַרץ-אַפּלען

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

פאַרחתמ׳נען פון זייער סוף דעם אָפּשיין,
די גאַנצע שרעק פון זייער טויט דעם ווילדען,
די גאַנצע תּוכחה פון זייער וויסטען לעבען...
און ציטערענד, ווי טויבען פאַר דער שחיטה,
דאָ טוליען זיי זיך צו דעם דאַך אינאיינעם
און קוקען לאַנג אויף דיר מיט שטומע אויגען,
וואָס מאָנען נאָר און פרעגען דיך אָהן לשון
און טענ׳ן שטומערהייט אַלץ יענע אַלטע טענה,
וואָס האָט נאָך קיינמאָל ניט דערגרייכט צום הימעל
און ועט צום הימעל קיינמאָל ניט דערגרייכען:
„פאַר וואָס, פאַר וואָס? און נאָך אַמאָל פאַר וואָס?...״

און דו פאַררייסט דעם קאָפּ—ניטאָ קיין הימעל!
אַ דאַך, אַ שטומער דאַך, מיט שוואַרצע שינדלען;
אָט הייננט אַ שפּין—געה, פרעג דעם גרינעם שפּין!
ער האָט געזעהן אַלצדינג, ער איז אַן עדות,
איין לעבעדיגער עדות אויף דעם בוידעם,
לאָז ער זשע דיר דערצעהלען אַלע מעשות:
אַ מעשה פון אַ בויך מיט פעדערען געפילט,
פון נעז-לעכער מיט נעגעל, קעפּ מיט האַמערס,
פון מענשען נאָכן קוילען קאָפּ-אַראָפּ, ווי גענז,
צום באַלקען פון דעם בוידעם אויפגעהאַנגען,
און פון אַ קינד אַ איינגעשלאָפענם מיט זיין מאַמעס
צעשפּאַלטענע און טויטע ברוסט אין מיילכען,
און נאָך אַ קינד אַ לעבעדיגם צעריסען,
אינאיינעם מיט זיין לעצטען שריי אויף צווייען—
אַ האַלבער „מאַ...!״ און „מאַמע״ ניט געענדיגט...
און נאָך, און נאָך פיל מוראָדיגע מעשות,
וואָס לעכערען דיין קאָפּ, וואָס עקבערן דיר דעם מוח
און טויטען דיר אויף אייביג דיין נשמה.

און דו דערשטיקסט אין קעל דיין ווילדען בריל
און שפּרינגסט אַראָפּ און לויפסט אַרויס אין גאַס—
און נאָך אַמאָל פאַר דיר אַ וועלט ווי נעכטען,
און אומפאַרשעמט גיסט אויס די זון, ווי תּמיד,
פאַר יעדער שוועל, פאַר יעדער טיר, איר שפּילליכט
און וואַרפט אַרויס איר גאָלד פאַר די חזרים...

נאָר וויטער געה, אַנטלויף פון ליכט, באַהאַלט זיך,
אין דר׳ערד אַריין פאַרקריך, אין שוואַרצען קעלער,
און פרעס דאָרט אויף דיין שטאָלען האַרץ פאַר וועהטיג:
דו זעהסט? דאָ האָבען אומריינע ערלים
די ריינע טעכטער פון דיין פאָלק געשענדעט.
אויף איינער צען, אויף איינער צען, די מוטער—
דער טאָכטער אין די אויגען, און די טאָכטער—
דער מוטער אין די אויגען, פאַרן קוילען,
בעתן קוילען, נאָכן קוילען... נעם זשע,
בן-אָדם, נעם טאַפּ אָן מיט דיינע הענט די פלעקען
פון בלוט מיט עפּעס אַנדערש אויף דער קישען,
וואו מיט זיין האַק, וואָס טריפט נאָך וואַרעם בלוט,
האָט זיך אַ ווילדער חזיר-מענש געוואַלגערט...
און זעה, בן-אָדם, זעה: אין יענעם ווינקעל,
דאָרט אונטער יענער פאַס, בא יענעם קאַסטען,
פאַרשטעקט אָהן אָטעם זענען זיך געליגען
חתנים, ברידער, מענער, זין און טאַטעס
און צוגעקוקט פון זייער לאָך, ווי ס׳צאַפּלען
און וואַרגען זיך מיט אייגען בלוט און עקעל
די הייליגע, די ריינע, פרומע לייבער,
געדראָשענע פון טמא׳ן גוי און אייזען—
דאָס צוגעקוקט, אין דר׳ערד געליגען און געשוויגען,
און ניט די אויגען זיך אַרויסגעריסען,

דעם קאָפּ זיך ניט צעקלאַפּט און ניט אַראָפּ פון זינען...
און אפשר האָט נאָך יעדערער פון זיי באַזונדער
פאַר זיך געפליסטערט שטיל מיט זיינע ליפּצען:
„טו, גאָטעניו, אַ נס, פאַרבלענד זיי, גאָט, די אויגען,
זיי זאָלען מיך, דיין קנעכט, ניט זעהן...” און נאָכדעם,
ווען איינע האָט זיך יאָ ערוואַכט צום לעבען,
פון בלוט און שמוץ אַרויס צום וויסטען לעבען,
פאַראומרייניגט פאַר זיך, פאַר גאָט, פאַר ביידע
וועלטען—
איז ער, דער מאַן, פון לאָך אַרויסגעקראָכען,
צו גאָט אין שול געלאָפען בענטשען „גומל”
און פרעגען דאָרט באַם רב אַ פרומע שאלה:
„צי מעג ער מיט זיין אשה ווייטער לעבען?...”

אַרויס קריך, מענש, קום ווייטער, כ'וועל דיר ווייזען
באַהעלטענישען — שטאַלען פון חזרים,
און זעה מיט דיינע אויגען אַלע מיסטען,
וואו דיינע ברידער, חשמונאים'ס יורשים,
די אייניקלעך פון אייביגע קדושים,
אין יעדער לאָך צו דריי מנינים האָבען
אין יענעם שחיטה-טאָג זיך אויסבאַהאַלטען
און גרויס געמאַכט צווישען מיסט מיין נאָמען...
אַנטלאָפען, ווי די מייז, באַהאַלטען זיך, ווי וואַנצען,
און, ווי די הינט, געשטאָרבען... און צו מאָרגענס
איז פון זיין שטוב אַ זון אַרויס און האָט געפונען
אין מיסט זיין טאַטענס פגר... וואָס-זשע וויינסטו,
מענש?
צו וואָס פאַרדעקסטו מיט די הענט דיין פנים?—
קריץ שטאַרקער מיט די ציין און פלאַץ פאַר
וועהטיג!

איצט געה אַראָפּ אין טאָל, דאָרט גרינט אַ גאָרטען,
אין גאָרטען שטעהט אַ שטאַל, די טויטע שטאַל;
וואו איינגעשלאָפּענע אויף זייערע קרבנות,
טויט-שכּורע פון בלוט, וואַמפּירען ווילדע—
זעה, ליגען דאָ אין שטאַל צעוואָרפען רעדער
צעבראָכענע, מיט בלוט און מאַרך פאַרשפּריצטע,
מיט שפּיצען אָפּענע און אויסגעשטרעקטע,
ווי פינגער מערדערשע צו עמיצענס אַ האַלז
וואַרט אויס, פאַרנאַכט, ווען פייערדיג און בלוטיג
וועט אונטערגעהן אין מעריב-זייט די זון—
זאָלסט דו זיך שטיל אַריינ׳גנב׳ן אין שטאַל—
און ווער פאַרפאַלען דאָרט אין תהום פון שרעק...
אַ שרעק, אַ שרעק! זי שוועבט דאָ אין דער לופטען,
זי רוהט אויף אַלע ווענט, זי איז איינגעפּרעסט אין
שטילקייט...
שאַ, הער זיך איין: סע רירען זיך די רעדער...
דאָס צאַפּלען דאָרט פון אונטען שטיקער איברים,
זיי וואַרפען זיך אין אייגען בלוט און גוססען...
אַ שטילער קרעכץ, אַ כאָרכלען פון אַ האַלז
אַ ניט דערקוילעטען, אַ לעצטער זיפץ,
אַ צוגעשטיקטער רוף, אַ קריץ פון ציין...—
דאָס אַלעס וואַלגערט זיך דאָ ערגעץ אונטער רעדער,
און שלאָגט זיך אָן די שפּיצען, אָן די העלצער,
און שפּאַרט זיך דורך פון לעכער און פון שפּאַלטען
און בלייבט פאַרגליווערט הייגען אין דער לופטען,
אַ שוואַרצע חופּה אויף דיין קראַנקען קאָפּ.
אַ וועה, אַ שטומער וועה, אַ צער, אַ גרויסער צער...
יסורים שטומע פלאַטערען... שאַ, שטילער,
ס׳איז נאָך דאָ עמיצער מיט דיר, ער בלאָנדזשעט
מיט צוגעמאַכטע אויגען אין דער פינסטער,

פאַרטיפט אין אָפּגרינדען פון גרויסען אומעט,
שטרעקט אויס פאַר זיך צוויי דאַרע הענט צום
שוואַרצען
מיט שטומע אַנגסטען אָנגעפילטען חלל
און טאַפּט דאָס פינסטערניש מיט בלינדע פינגער,
נים זוכענדיג קיין אויסוועג פאַר זיין טרויער—
ס׳איז ער, ס׳איז ער אַליין, דער גרויסער שמערץ-גייסט,
וואָס האָט זיך זעלבסט פאַרשלאָסען דאָ אין תפיסה
און אָהן רחמנות זיך אַליין פאַרמשפּט
אויף אייביגע, אויף גרויסע שטומע ליידען;
און ערגעץ דאָ אין שטאַל, אַרום אייך ביידע,
איז נע-ונד, און שוועבט אַרום און רוהט ניט,
און קאָן פאַר זיך קיין ווינקעל ניט געפינען,
אַ מידע, אַ טויט-מידע, שוואַרצע שכינה.
הארץ-רייסענד! וויינען וויל זי — און זי קאָן ניט,
כאָטש איין געשריי טון — און זי שווייגט...
שטיל וואַרגט זי זיך מיט אירע טרערען,
פאַרשפּרייט די פליגעל איבער די קדושים,
פאַרלייגט דעם קאָפּ אַרונטער און פאַרגעהט זיך
און וויינט, און וויינט אין זיך אָהן לשון...

— — — — — — — — — — — — — —

שאַ, געה פּאַמעליך צו, פאַרשליס די טיר
און אויג-אויף-אויג בלייב איבער דאָ מיט איר.
און לאָז זיך אָנזאַפּען אויף אייביג דיין נשמה
מיט אירע שטילע, ברענענדיגע ליידען;
און ווען אין דיר וועט אַלעס אָפּשטאַרבען און שווייגען—
נעם ריר זיי אָן — זיי וועלען אויפלעבען און ריידען.
און געה אַוועק, צעטראָג זיי אין דיין שוים
אין אַלע עקען פון דער גאַנצער וועלט
און זוך, נאָר ניט געפין, פאַר זיי קיין נאָמען...

איצט געה אַרויס פון שטאָט, ווען קיינער זעהט ניט,
און שלייך זיך שטיל, פּאַמעליך צום בית-עלמין,
און שטעל זיך אויף די פרישע קדושימס קברים,
און שטעה, און קוק, און לאָז אַראָפּ די ברעמען —
און ווער פאַרשטיינערט !
דיין האַרץ זאָל אויסגעהן, חלש'ן אַ טרער—
נאָר טרוקען, ווי אַ שטיין אין מדבר, בלייבט דיין אויג;
און שרייען וועסטו וועלען, רייסען קברים,
און ברילען ווי אַן אָקס צום שחיטה-באַנק געבונדען—
נאָר שטום, ווי די מצבות, בלייבסטו שטעהן.
נעם קוק זיי אָן, דאָ זענען זיי די קדושים,
דאָ ליגען זיי געשחט'נע, ווי קעלבער,
און האָסט פאַר זיי קיין טרער, ווי איך—קיין לוין...
איך בין אַהער געקומען, טויטע ביינער,
בּאַ אייך מחילה בעטען: זייט מיר מוחל !
זייט מוחל אייער גאָט, איר אייביגע פאַרשעמטע,
פאַר אייער ביטערן פינסטערן לעבען זייט מיר מוחל,
פאַר אייער צען מאָל ביטערן פינסטערן טויט.
אַז איר וועט קומען מאָרגען אונטער מיינע טירען
און אָנקלאַפּען בּאַ מיר און מאָנען לוין—
וועל איך אייך עפענען, קומט זעהט — איך האָב נישט !
אַ גאָטס רחמנות איז אויף אייך — נאָר כ'האָב נישט !
אַ יורד בין איך, גלייך מיט אייך פאַראָרימט...
און וועה, און וואונד און וועה איז אַלע וועלטען !
און לאָזען אַלע הימלען ברומען פאַר רחמנות !—
אַזעלכע קרבנות — און אומזיסטע !
אומזיסט אַזוי געלעבט, אַזוי געשטאָרבען,
ניט וויסענדיג צו וואָס, פאַר וואָס, פאַר וועם ?
און וואָלקען איינגעהילט איר קאָפּ וועט אייביג
מיין אַלטע שכינה וויינען שטיל פאַר בושה,

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0019-0036 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

און נאַכט אויף נאַכט וועל איך אַראָפּ פון הימעל
באַווייַנען זיך אויף אייער קבר...
די שאַנד איז זעהר גרויס, און זעהר גרויס דער וועהטיג —
און וואָס איז גרעסער? — זאָג שוין דו, בן-אדם!
ניין, שווייַג בעסער, און זיי אַ שטומער עדות,
אַז דו האָסט מיך אין אָרימקייט געפונען
און צתּעזעהן מיין עלענד און מיין טרויער.
און געהענדיג צוריק — נעם מיט, בן-אָדם,
אַ טייל פון צער מיינעם, פון שטילען וועהטיג,
און מיש אים אויס מיט צאָרן-גיפט און וואַרף אים
אין שויס פון די נאָך-לעבעדיגע מתים...

ווילסט געהן צוריק — פאַרקוקסטו זיך אויף גרעזלעך.
אַ פרישע יונגע בשורה פון אַ פריהלינג
פילט אָן דיין האַרץ, באַהויכט דיר דיינע אויגען
מיט שטילען באַנג נאָך וויַיטען, נייען לעבען, —
ס'איז קברים-גראָז, סע שמעקט מיט טויט, בן-אדם! ...
רייס אויס אַ הויפען גראָז, פאַרוואַרף דאָס הינטער זיך
און זאָג דערבייַ, צומאַכענדיג די אויגען:
„מיין פאָלק איז אָפּגעריסען גראָז — צי קאָן דען
אַן אָפּגעריסענעם נאָך לעבען? ...״
און קוק זיך מער ניט אום — אַנטלויף פון דאַנען,
צו די נאָך-לעבעדיגע לויף, ס'איז היינט אַ תענית,
און פאַל אַריין צו זיי אין שול, און ווער פאַרפאַלען
אין זייער ברענענדיגען ים פון טרערען...
דו הערסט? יללות, ווילדע, שרעקליכע יללות,
דורך מיילער אָפענע, דורך ציין פאַרקלעמטע,
צערייסען זיך אויף טויזענט לעבעדיגע שטיקער,
פאַרמישען זיך און גיסען זיך צונויף
אין איין פאַרצווייפעלטען און מוראדיגען יאָמער,

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

וואָס וואַרפט זיך, ווי אַ קראַנקער, אין דער לופטען
אויף קעפּ, פאַררויסענע צום פייכטען פּאַלקען,
אויף פּנימער, פאַר וועהטיג אויסגעקרימטע... —
אַ גרויל, אַ גרויל! אַ פראָסט נעמט דורך דיין לייב!
אַזוי קלאָגט נאָר אַ פאָלק, וואָס איז פאַרלוירען,
וואָס אַש און רויך איז זיין נשמה, און אַ מדבר,
אַ וויסטער מדבר, איז זיין האַרץ געוואָרען;
קיין איינציג גרעזעל האַס, קיין קערענדעל נקמה!
דו הערסט? זיי קלאַפּען זיך אין בּרוסט „אשמנו!״,
זיי בּעטען, איך זאָל זיי די זינד פאַרגיבּען...
צי זינדיגט דען אַ שאָטען אויף די ווענט—
אַ שאַרבּען אַ צעבּראָכענער, אַ טויטער וואָרעם? —
וואָס בּעטען זיי? וואָס שטרעקען זיי די הענט?
אַ פּויסט וואו איז? וואו איז אַ גרויסער דונער,
וואָס זאָל זיך אָפּרעכנען פאַר אַלע דורות,
און איינלייגען די וועלט, צערייסען הימלען,
מיין שטול, מיין כּסא-כּבוד, איבּערקערען!...
— — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —

און הער, בּן-אדם!
צעשרייט דער חזן זיך בּאַם עמוד:
„טו, גאָט, פאַר די גע׳שחט׳נע קרבּנות!
פאַר די צדיקים טו, פאַר פרומע זקנים!
פאַר זייגענדיגע קינדער טו, פאַר פּיצלעך קינדער!״
און נאָכשרייען מיט קולי-קולות וועט דער עולם,
אַזוי אַז אַלע ווענט און זיילען פון דעם הויז
מיט דיר אינאיינעם וועלען ציטערן פאַר פּחד—
וועל איך אויף דיר אַן אכזר זיין, אַ גרויסער אכזר—
מיט זיי וועסט דו בּאַ מיר ניט וויינען!

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0020-0038 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

און הויבט זיך אויף אין דיר אַ בריל און רייסט זיך—
דערשטיק איך אים צווישען דיינע ציין!
דו זאָלסט דאָס אומגליק ניט ווי זיי פאַרשוועכען,
פאַרבלייבען זאָל דאָס אומבאַקלאָגט לדורות...
און דיין ניט-אויסגעוויינטע טרער באַגראָב אין זיך,
אין הארצען טיף פאַרמויער זי, בוי אויס דאָרט
פון האַס, פון גרימצאָרען און גאַל פאַר איר אַ פעסטונג,
און לאָז זי וואַקסען דאָרט אַ שלאַנג אין נעסט,
און זייגען זאָלט איר איינער פון דעם צווייטען,
און תמיד בלייבען הונגעריג און דאָרשטיג;
און ווען אַ בייזער יום-הדין וועט קומען —
צעברעך דיין הארץ, באַפריי די בייזע שלאַנג!
און לאָז זי אָפּ ווי אַ פאַר׳סם׳טע פייל,
טויט-הונגעריג מיט ברענענדיגען גיפט,
אין מיטען הארצען פון דיין אייגען פאָלק...

און מאָרגען געה אַרויס אין גאַס, בן-אדם,
און זעה: אַ מאַרק, אַ מאַרק פון לעבעדיגען בראָכ-
וואַרג!
דערשלאָגענע, האַלב-טויטע מענשען-ווערעם,
צעבראָכענע און אויסגעקרימטע ריקענס,
פאַרוויקעלטע אין שמאַטעס הויט און ביינער,
מיט קינדער וויסטע קאַליקעס, מיט ווייבער
צום טויט פאַרמאַטערטע און איינגעדאַרטע,
אַ היישירעק, סוף-זומערדיגע פליגען,
באַפאַלען טיר און טויער, אַלע פענסטער,
באַלאַגערען די שוועלען פון די הייזער
און שטרעקען אויס, געלערענטע צו בעטלען, קרומע
הענט
מיט אויפגעדעקטע אייטעריגע וואונדען,

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

און יעדערער שרייט אויס זיין פעקעל סחורה,
פאַררייסענדיג די לויזע אויגען צו די פענסטער,
ווי קנעכט, ווי הינט געשלאָגענע צום בעל-הבית!
אַ גראָשען פאַר אַ וואונד, אַ גראָשען פאַר אַ וואונד!
אַ גראָשען פאַר אַ טאָכטער אַ געשענדטע!
אַ גראָשען פאַר אַן אַלטען טאַטענס טויט
און פאַר אַ יונגען חופּה-זון אַ קדוש!

צום בית-הקברות מיט די טאָרבעס, שלעפער!
אַהינצו געהט, גראָבט אויס די ווייסע ביינער
פון אייערע קדושימס פרישע קברים,
שטאָפט אָן די טאָרבעס, יעדערער זיין טאָרבע,
און לאָזט זיך אין דער וועלט אַריין, און שלעפט זיך
פון שטאָט צו שטאָט, וואו ערגעץ אַ יריד,
און אונטער אַלע פרעמדע הויכע פענסטער
זינגט הייזעריגע בעטלערשע נגונים,
און רחמים בעט, און שנאָרערט אויס, און שווינדעלט,
ווי ביז אַהער, מיט אייער פלייש און ביין.

— — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — —

און איצט גענוג, אַנטלויף, דו מענש, אַנטלויף אויף אייביג!

אין וויסטען מדבר לויף — און ווער משוגע!
צעריים אויף טויזענט שטיקער דיין נשמה
און וואַרף אַרויס דיין האַרץ פאַר ווילדע הינט;
און לאָז דיין טרער אַראָפּפאַלען אויף הייסע שטיינער
און דיין געשריי זאָל איינשלינגען דער שטורעם...

*

דאָס לעצטע וואָרט

(קָביאַיש)

איך בין צו אייך פון גאָט געשיקט:
ער האָט געזעהן, איר ווערט דערשטיקט;
ער האָט געזעהן, איר פוילט און פאַלט,
איר ווערט פון טאָג צו טאָג מער אַלט;
און אָפּגעלאָזט האָט זיך די האַנט
און אויסגעלאָזט האָט זיך די מאַכט—
און גאָט האָט זיך אין אייך דערמאַנט,
און ער האָט מיך צו אייך געבּראַכט.

און גאָט האָט מיר געזאָגט אַזוי:
„צו שווער דער יאָך — איך קאָן ניט מער!..
געה רייס פון זייער האַרץ אַן ‚אוי‘!
שיס אויס פון זייער אויג אַ טרער!
און שווער זאָל זיין די טרער און בּיטער
און הויך זאָל זיין דער לעצטער קרעכץ,
אַזוי — די ערד זאָל טון אַ ציטער
און אָפּטרייסלען פון זיך דאָס שלעכטס‟.

איך האָבּ געפאָלגט און בּין געגאַנגען,
מיין וועג איז פול געווען מיט שטיינער;
נאָר איין געפיל און איין פאַרלאַנגען
האָט טיף געגליהט אין מיינע בּיינער;

איך האָב געפילט, איר זענט באַ שלאַנגען...
און מיט אייך, באַ אייך — קיינער, קיינער...
מיך האָט געטריבען אייער וועהטיג,
איך האָב געמיינט מיין הילף איז נייטיג.
איך בין געשטראָפט פון גאָט מיט האַרץ:
איך האָב אַ האַרץ, וואָס קריינקט פאַר יענעם,
וואָס קאָרטשעט זיך פון פרעמדען שמאַרץ
און ווערט פאַרברענט פון יעדענס גיהנם...
איך האָב געהערט, עס איז אייך שווער,
האָב איך געמיינט, איר פילט און ווייסט
און וואַרגט זיך שטיל מיט אייער טרער
און זוכט אַ הילף און בעט אַ טרייסט.—
און טייער זענען די מינוטען...
„איך געה, איך קום — כ'וועל היילען וואונדען,
מיט אייך אינאיינעם וועל איך בלוטען,
און וואו מען דאַרף, וועל איך פאַרבינדען,
און וואו מען מוז, וועל איך אָפּלעקען
דאָס בלוט, וואָס טריפט פון אייער וואונד.
כ'וועל טרייסטען, בעטען, וויינען, וועקען—
און וועל ניט לאָזען געהן צו גרונד!
איך געה, איך קום — איך טראָג אַ טרייסט,
איך טראָג אַ בשורה פון נחמה;
איך בין געבענשט פון גאָט מיט נייסט—
אַייך וועל איך שיינקען מיין נשמה...
איך בין פון גאָט מיט מוט באַשטימט,
וואָס רייסט אויס בערג און ווערט ניט מיד,
וואָס לאָזט מיין רוקען זיך ניט בייגען
און קוקט דעם בייז גלייך אין די אויגען;
און גאָט האָט מיר געשיינקט אַ צונג,
אַ שאַרפען, ווי אַ שאַרפען קלונג.—

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0022-0042 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

אויבֿ איר זענט שטיין — איז זי אַן אַייזען,
אויבֿ איר זענט אַייזען — איז זי שטאָל...
איך קום, איך וועל זיך נאָר באַווייזען —
און איר וועט אויפשטעהן מיט אַמאָל!״...
איצט שטעה איך אונטער אַייער טיר —
און אָפּגענומען איז מיין לשון;
עס היינגט אַ שווערע נאַכט אויף מיר —
מיין פונק, מיין ליכט איז אויסגעלאָשען.
מיך האָט באַגעגענט שפּאָט און שאַנד,
איר האָט פאַר מיר די טיר פאַרמאַכט —
און אָפּגעשטויסען איז גאָטס האַנט
און גאָטעס וואָרט איז אויסגעלאַכט...

איך האָבֿ שוין מער קיין שפּראַך פאַר אַייך —
פאַר אייך איז פרעמד און טויט גאָטס שפּראַך.
איך האָבֿ געזאָגט איין וואָרט — האָט דאָס
דער ווינט פאַרטראָגען מיט איין בלאָז;
נאָך איינס האָבֿ איך געזאָגט — איז דאָס
געפאַלען, ווי אַ פונק, אויף גראָז —
נאָר טרוקען איז געווען דאָס גראָז
און אויסגעבּרענט האָט דאָס מיט רעש
און ס׳איז דערפון געוואָרען אַש.
האָבֿ איך אַרויסגעלאָזט אַ קול —
האָט דאָס געטראָפען ווי אַ קויל
און ווי אַ דונער דורכגעלאָפען
אין מיטען שיינעם, העלען טאָג
און גלייך אין האַרצען אַייך געטראָפען —
און אויסגעבּראָכען האָט די קלאָג!
און אויסגעשאָסען האָט די טרער! —
נאָר, וועה מיר! פאַלש איז אייער ג׳וויין!

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB
DFG

ניט קיינער, קיינער גלויבּט אים מער,
ניט גאָט, ניט איך, ניט איר אַליין...

בּין איך צו אַייך אין שמוץ געקראָכען
און אַלע קליידער איינגעריכט,
כ'האָבּ מיט די הענט פאַר אייך געבּראָכען
און הילף בּאַ אייך פאַר אַייך געזוכט...
נאָר קיינער קומט צו הילף ניט, קיינער,
און איך בּין איינער, איינער, איינער...
מיין תפלה האָט געהערט די וואַנט,
איר האָט פאַר מיר די טיר פאַרמאַכט;
און אָפּגעשטויסען איז גאָטס האַנט
און גאָטעס וואָרט איז אויסגעלאַכט!..

נאָר ווייסט, איר אומגליקליכע, ווייסט —
איך האָבּ ניט מער פאַר אייך קיין טרייסט...
איך האָבּ אַ וואָרט, אַ שרעקליך וואָרט,
וואָס וועט אייך הויבּען פון דעם אָרט;
וואָס וועט דאָס ליכט אייך מאַכען שוואַרץ
און וועט פאַרסם'ען אייך דאָס האַרץ,
אין מויל פאַרגיפטען אייך דעם בּיסען
און בּיטער מאַכען אייך דאָס בּרויט,
דאָס לעבּען וועט דאָס אייך פאַרמיאוסען
און וועט ניט געבּען אייך דעם טויט...
ניטאָ פאַר אייך קיין וואָרט נחמה!
איך האָבּ פאַרבּרענט שוין מיין נשמה
און האָבּ מיין בּונד מיט אייך צעריסען...
צעבּראָכען ליגט אין דר'ערד מיין מוט—
איך וועל אויף אייך מיין גאַל אויסגיסען
און וועל בּאַשפּייען אייך מיט בּלוט...

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0023-0044 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

און גאָט האָט מיר געזאָגט אזוי:
„דאָס לעצטע מאָל שריי אויס אַן ‚אוי‘!
און גיב אַ קרעכץ צום לעצטען מאָל,
אַז ציטערען זאָל בארג און טאָל;
און נעם זיך אַן מיט גאַל און זאָג:
הערט, טויבע, הערט!
עס געהט אַ טאָג,
איך לאָז אַרויס אַ זון פון רעכט
און וועל די וועלט מיט ליכט באַגיסען —
נאָר איר אַליין וועט בלייבען קנעכט
און וועט קיין טראָפען ליכט געניסען...
און בלינדערהייט, מיט זין און טעכטער,
וועט איר אַרומלויפען פאַרסמט
אַהין, אַהער, פאַר טויזענט מייל,
און בעטען, חלש'ן אַ שטראַל...
נאָר אייך באַגעגענט אַ געלעכטער,
וואוהין איר קומט, האָט איר פאַרזאַמט“...

איך שליס אויף אוצרות לעבען, מאַכט,
און ימים פרייד וועל איך צעגיבען —
נאָר איר אַליין וועט זיין פאַרשמאַכט
און אייער קוואַל וועל איך באַטריבען;
און טרוקענע, מיט זין און טעכטער,
וועט איר אין פרעמדע טירען קלאַפען,
מיטן פנים צו דער ערד צופאַלען
און איבער פרעמדע קוואַלען קניען
און דאָרשטיג אייער האַלז אויסציהען
און בעטען, חלש'ן — אַ טראָפען...
נאָר אייך באַגעגנט אַ געלעכטער,
פאַר אייך פאַרשלאָסען אַלע קוואַלען.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

איך שיק אַראָפּ אַ מילדען גייסט,
וואָס פרישט ווי טוי פון נאָט און ווייזט
אַ נייעם וועג צו נייע הימלען—
נאָר איר וועט טרוקען זיין, ווי שטרוי,
און ניט אויף אייך וועט פאַלען טוי,
איר? — איר וועט אייביג פוילען, שימלען.
און אויב ס׳איז נאָך פון פריהער געבליבען
אַ פונק פון גייסט, געפיל און גלויבען,
אַן ערנסטער זיפץ, אַ הייסע טרער — —
וועל איך דאָס איינציגוויז אָפּרויבען.
און אייער האַרץ וועט בלייבען לער
אָהן טעם, אָהן ריח, אָהן לייב און לעבען...

און וויסט וועט ווערען אייער צעלט,
און אומשלעפען וועט איר זיך מידע,
ווילד-פרעמדע אויף אַ פרעמדער וועלט
און בעטלער אויף אַ רייכער סעודה,
און שטעהענדיג בײַ פרעמדע שוועלען,
וועט איר די וואונדען זיך אויפדעקען
און וועט פאַר פרעמדע זיי אויסשטעלען,
אַ ציטערדיגע האַנט אויסשטרעקען
און בעטען הילף אויף בעטלער-לשון—
נאָר אויסבעטלען וועט איר פאַר געלט,
און לעבען וועט איר פאַר אַ גראָשען...

און שווער וועט אייך דאָס לעבען ווערען—
אַ לאַנגע נאַכט און ניט איין שטערען...
און אייער קרעכץ פאַרטראָגט דער ווינט
און אייער קול וויל גאָט ניט הערען...

און שרעקליך גרויס וועט זיין די נויט,
ווי גרויס און שרעקליך איז די זינד;
און איר וועט חלש'ן דעם טויט
און פֿיינקען וועט איר נאָכן לעבֿען...
נאָר גאָט וועט אייך ניט פֿיידע געבֿען...
און שרעקליך וועה וועט זיין דער שמאַרץ...
אַפילו אייער אייגען האַרץ
וועט אַייער אייגען מויל ניט גלויבֿען...
איר וועט זיך פּרובען הויבֿען, הויבֿען—
אַן אָטעם טון — און וועט ניט קאָנען.
דאָס איז אַ קבר, נאָר באַגראָבֿען
זענט איר דאָרט לעבֿעדיגערהייט...
דאָס איז אַ פֿייערדיגער גיהנם,
וואָס וועט קיין ענדע קיין מאָל האָבֿען—
נאָר ס'איז אַ גיהנם אָהן אַ טויט...

און גאָט זאָגט מיר:
„איצט געה אַראָפּ
צום טעפּערס הויז און קויף אַ טאָפּ,
און טו אַ וואָרף, און זאָג דערבֿיי
שטאַרק הויך, אַז יעדערער זאָל הערען:
‚אַזוי וועט איר צעבֿראָכען ווערען!'
און רייד ניט מער, ניט וויין, ניט שריי,
בויג אָן דעם קאָפּ און ווער פֿאַרשטומט — —
עס געהט דער טאָג, ער קומט, ער קומט"...

*

כ'בּין ניט אויף אייער רוף געגאַנגען,
איך קום צו אייך מיט זיבּען וועגען;
איך פאַל אויף אייך, ווי טוי אויף זאַנגען,
און ווי אויף טרוקען גראָז דער רעגען.

אומזיסט האָט איר גערוישט, געליאַרעמט
און מיך בּאַגעגענט מיט געזאַנג:
איך האָבּ פאַר אייך אַ טויבּ געוואַרעמט,
און אויסגעפּיקט האָט זיך — אַ שלאַנג.

און זעהט: מיך רירט ניט אייער שאַלען,
און אייער הילכיגער גרוס
ליגט טויט צו מיינע פיס געפאַלען
און איך צעטרעט אים מיט דעם פוס.

פון אייער אויסגעלאָשען אויג
בּין איך דער לעצטער שוואַרצער בּליק,
פון אייערע פאַרקלעמטע ציין —
דער לעצטער צאָרנדיגסטער קריץ

און רעד איך — מוזען הימלען שטומען,
די ערד בּאַוועגט זיך ניט פון אָרט;
די שטיינער קויקלען זיך און קומען
און שלינגען דאָרשטיג גאָטס אַ וואָרט.

*

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0025-0048 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

אַ פרעהליכס

ניט געגאַשט פון עולם-הזה,
עולם-הבא אויך נאָך גאַניץ —
וואָס-זשע פעלט אייך ? — האַנט אויף אַקסעל —
און לאָז פלאַקערען אַ טאַניץ!

זאָלען שווינדל'ען פאַר די אויגען
פים און פיאַטעס הויך און שטאַרק,
פונקען זאָל פון שטיינער שפריצען,
אָנצינדען זאָל זיך דער מאַרק!

וואו אַ טראָפען גאַל פאַרבאָרגען,
וואו אַ ווערה און וואו אַ וואונד —
אויסגעטאַנצט מוז דאָס היינט ווערען
ביז צום סוף און ביז צום גרונד!

*

נישט דערעסען, נישט דערשלאָפען,
נישט דעראַרט און נישט דערלעבט —
וואָס-זשע זאָרגט איר ? — ווי די אָדלערס
הויבט זיך פלוצים אויף און שוועבט!

איבער גאַנצע בערג פון צרות,
איבער ימים נויט און פיין,
טראָגט זיך מיט פאַרמאַכטע אויגען —
און זאָל זיין דאָרט, וואָס ס'זאָל זיין!

איין מאָל לעבט מען, איין מאָל שטאַרבט מען,
איין מאָל קומט מען אָפ דעם טאַניץ —
טאַנצט-זשע, ברידער! גאָט לכבוד
פלעכט אַ לעבעדיגען קראַניץ!

*

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

נישט קיין טאַטען, נישט קיין מאַמען,
נישט קיין גואל, נישט קיין פריינט —
וואָס-זשע וואַרט איר? — כל ישראל,
אַלע זענען בּרידער היינט!

אַלע, אַלע איינגעשלאָסען
אין איין גרויסען פעסטען רונג,
איינגעפלאָכטען בּערד און לאָקען,
שיך און זאָקען, אַלט און יונג.

און אָהן אויפהער זאָל זיך ציהען,
זאָל זיך שלענגלען אייער ראָד
פון דעם הקדש בּיזן בּית-עולם,
פון דעם שול-הויף בּיז דער בּאָד.

*

נישט קיין בּרויט און נישט קיין חלה,
נישט קיין פלייש און נישט קיין פיש —
וואָס-זשע זיצט איר? — פרעהליך, בּרידער!
כאַפּט אַ טאַנץ אַרום דעם טיש!

בּרייטער, בּרייטער און צעשפּרייטער
זאָל זיך דרעהען אייער ראָד: —
בּרייט, ווי טייכען, פליסט גאָטס נחת,
העכער הייזער — גאָטס גענאָד!

יאָ, עס רינט פון בּאָרד און פאות,
יאָ, מע וואַרגט זיך אַזש פאַר גליק! —
טאַנצט-זשע, בּרידער, האָפּיי, שטאַרקער! —
און דאָס אייגענע צוריק!

*

נישט איין טראָפּען צום ערקוויקען,
אויסגעטריקענט, ווי אַ קוואַל —
וואָס-זשע שמאַכט איר ? — נעמט דעם בעכער,
גיסט אים אָן מיט גרינער גאַל.

אויסגעזופּט — און נישט פאַרקרימט זיך,
נישט קיין ציטער אין די הענט!
זאָל אַ קריינק דער שונא וויסען,
וואָס אין הארצען בראָט און ברענט.

העכער, העכער הויבט דעם בעכער,
חי-געלעבט! און חי-געקווועלט!
אויף צעפּיקעניש די שונאים,
אויף צו-להכעיס גאָר דער וועלט!

*

נישט קיין אמת, נישט קיין יושר,
נישט קיין רחמים, נישט קיין דין —
נו, איז וואָס? דאָס רעדעל דרעהט זיך
אָהן אַ ציל און אָהן אַ זין.

כאַפּט-זשע, זייט אין ראָד אַ רעדעל,
מישט זיך אויס און דרעהט זיך נאָך,
אָפּ פון וועג זאָל יעדער גרענעץ,
אָפּ פון האַלז זאָל יעדער יאָך!

הפקר, הפקר, אַלעס הפקר,
ווי ס'איז הפקר אונזער בלוט!
אַ כפּרה הונדערט וועלטען
פאַר איין שעה פון דרייסט און מוט!

*

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0027-0051 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

כ׳וואָלט געוועז א בּעלן וויסען,
וויְ וועט זיין מיין טויט?
וועט מיר מיין נשמה אויסגעהן
מיט אַ שוואַרצען קרעכץ,
אָדער איך וועל זי אויסשפּייען
מיט דער בּיטערער גאַל?
אפשר וועט זי זיך אויסגיסען
אין אַ פּערל-טרער
און וועט ציטערען, שעמריִרען,
דורות לאַנג נאָך מיר,
ערגעץ אין אַ פרעמדענס האַרצען,
אין אַ פרעמדער קרוין?
אפשר איז בּאַשערט איר אויסגעהן,
ווי אַ שמעטערלינג,
טאַנצענדיג און צאַפּלענדיג,
אַרום אַ חלב-ליכט?
אָדער — וועט זי, מיין נשמה,
ווי דאָס ליכט אַליין,
צאַנקען, טיקען זיך און שווינדלען
פאַר די אויגען לאַנג,
און פאַרפאַלען ווערען פּלוצלינג
אין אַ שוואַרצען תהום,
וואו אַרום איר וועט זיין אייבּיג
שוואַרץ און טויט, און שטום?...
אָדער ס׳איז בּאַשערט מיר שטאַרבּען
לעבּעדיגערהייט

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

אין פּאַפּירענע תּכריכים,
אין אַ ביכער-שאַנק,
וואו די מייז, די גרויע, וועלען
גריזלען זיך אין מיר,
און צעשלעפּען מיינע ווייסע
ביינער איינציגווייז, —
און אַ לעבעדיגער וועל איך
אויף מיין קבר שטעהן
און אַ קדיש-יתום זאָגען,
איך — נאָך מיר אַליין...
אָדער גאָר: מיין טויט וועט קומען
אין אַ פראָסט געשטאַלט:
אין אַ ווינטער-נאַכט אַ בייזע,
ערגעץ באַ אַ פּלויט,
וועל איך, הונגעריג, פאַרפרירען,
אויסגעהן, ווי אַ הונט,
און דער שניי וועט מיך פאַרשיטען, —
און מיין לעצטען קריץ
מיט מיין קללה וועט צעבלאָזען
ווייט דער בייזער ווינט...

*

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0028-0053 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0028-0054 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

II

איבערזעצונגען

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0029-0055 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

(פון ר׳ יהודה הלוי).

בײנקסט אויך נאָך דײנע קינדער, מוטער ציון,
ווי זײ, צעזײטע און צעשפּרײטע, בײנקען?
ווילסט אויך, ווי זײ פון דיר, אַ ליבּען גרוס בּאַקומען?
דאָ האָסטו אים! אַ גרוס פון נאָהענטע און ווײטע!
אין האַרצען דורות-לאַנג געוואַרעמט, טראָגט אים
פון אַלע עקען וועלט, דורך ימים און מדבּרות,
צו דיר אין שׂדים איין עלענד קינד דײנס, אײנער
פון די, וואָס זאַפּען אָן, ווי טוי דײן חרמון,
די פרעמדע בּערג מיט בּרענענדיגע טרערען
און שטאַרבּען אין דער פרעמד פאַרליבּטע און פאַרבּײנקטע...
מיך ציהט צו דיר!... בּאַנאַכט אויף דײנע חורבות
בּין איך דײן נאַכט-אײלע, דײן יאָמער-ליד,
און חלומט זיך מיר נאָר דײן מאָרגענשטערען — ווער איך
דײן נאַכטיגאַל, דײן קלינגענדיגע האַרפּע...
מיך ציהט צו דיר! מײן האַרץ געהט אויס נאָך יענע ערטער,
וואו די אָבות האָבּען זיך בּאַגעגענט מיט מלאָכים,
וואו די שכינה האָט גערוהט, וואו דײן בּאַשעפער
האָט דײנע טויערען, די הײליגע, געעפענט
אַנקעגען זײנע הימעלשע שערים,
וואו ניט די הימעל-ליכטער: זון, לבנה, שטערען —
גאָטס עהרע זעלבּסט האָט דיר בּאַשײנט מיט גלאַנץ...
איך גאַר, אַז אויסגיסען זאָל זיך מײן זעלע דאָרטען,
וואו ס׳פלעגט אַמאָל גאָטס גײסט און גאָטס גענאָד זיך גיסען
אויף דײנע אויסדערוועהלטע, מוטער ציון!
וואו נעמט מען פליגעל?! שטיקערווײז וואָלט איך מײן האַרץ
ווײט, ווײט צעווישען דײנע בּערג פאַרטראָגען,

כ׳וואָלט צונעפֿאַלען צו דיין ערד, כ׳וואָלט אויסגעקושט
איר יעדן פוס-טרעט, יעדעס שטיינדעלע באַזונדער,
און אומגעוואַנדערט וואָלט איך טאָג און נאַכט
אַ נאַקעטער, אַ באָרוויסער אויף דיינע חורבות,
כ׳וואָלט מיט מיין שטעקן אויסגעמאָסטען אַלע קברים,
מיט דיין נשמה-לופט זיך אָנגעאָטעמט,
זיך איינגעוויקעלט אין דיין זיסען שטויב,
און ביז צום בלינד ווערען באַוויינט דיין חורבן, ציון...
צי קאָן די שיין פּאַר מיינע אויגען זיס זיין —
אַז שוואַרצע ראָבען פּיקען דיינע אָדלערס,
צי קאָן מען לעבען אויף דער וועלט און צוזעהן,
ווי גאַס-הינט שלעפּען דיינע טויטע לייבען...
גענוג, לאָז אָפּ איין ווילע, כוס פון טרויער!
מיין האַרץ איז איבערפול מיט דיר פאַרביטערט,
כ׳האָב איינגעזאַפּט אין זיך דיין שוים מיט דיינע הייוען...
גענוג! איך וויל איין חלום זעהן און שטאַרבען...
כ׳וויל זעהן, אַ, גרויסער גאָט, נאָר איין שטראַל ליכט,
נאָר איין שטראַל ליכט פון יענעם מאָרגענשטערען,
וואָס דאַרף, וואָס מוז אַמאָל נאָך העל און ליכטיג
זיך אָנצינדען אויף ציונס בלויען הימעל,
באַנייען און באַפרישען זי מיט יוגענט...
גענוג, איין זיסען חלום לאָז מיך זעהן נאָך
און אויסגעהן מיט אַ שמייכעל אויף די ליפּען.

*

ים-לידער

(נאָך ר׳ יהודה הלוי)

I.

כ׳האָב פאַרגעסען אַלע ליבסטע,
כ׳האָב פאַרלאָזט מיין אייגען הויז;
כ׳האָב דעם ים זיך אָפּגעגעבען:
טראָג מיך, ים, צום מוטערס שויס!

און דו, מערב-ווינט געטרייער,
טרייב מיין שיף צו יענעם ברעג,
וואָס מיין האַרץ מיט אָדלער-פליגעל
זוכט שוין לאַנג צו אים אַ וועג.

ברייננ מיך נאָר אַהין בשלום, —
נאָכדעם פליה זיך דיר צוריק,
גריסען זאָלסטו אַלע ליבסטע
און דערצעהל זיי פון מיין גליק.

II.

אָנגעבּרוגז׳ט האָט דער ים זיך
און געקנייטשט זיך און געקרומט —
פלוצים האָט ער זיך צעבּייזערט
און ער וויגט זיך שוין און בּרומט.

און אָט לויפען שוין אַנקעגען
ווילד און בּייז מיט ווייסען שוים,
כוואַליעס-לייבּען, כוואַליעס-שלאַנגען,
אויסגעוואַקסען פון דעם תהום.

אָט האָט זיך אַ טאָל געעפענט,
אָט שטעהט אויף אַ הויכער באַרג —
פלאַטער, זעגעל! בויג זיך, מאַסטבוים!
דו, מיין הארץ, בלייבסט פעסט און שטאַרק.

האָסט אַ גרויסען גאָט אין הימעל,
ימים שפּאַלט ער מיט זיין האַנט;
אויף זיין פליגעל מיט זיין שטורעם
טראָגט ער דיך צום ליבען לאַנד.

III.

מיט דער לבנה-שיין פאַרזילבערט,
ווייט רינצעלט זיך דער וואַסער-שפּיגעל;
פאַרשפּרייט האָט זיך אויף אונז די נאַכט
מיט איר בלוי-סאַמעטענעם פליגעל.

ס׳איז נישט קיין נאַכט — ס׳אַ מלכּת-שבאָ!
געהילט אין בלויעם, מיט גאָלד באַפּליטערט,
שטיל אָטעמט זי, און אויף אַיר ברוסט
שעמערירט דאָס גאָלד, שעמערירט און ציטערט.

ווי שאָף צעשפּרייט, די קליינע כוואַליעס
שטיל וויגען זיך אין לייכטען דרימעל.
סע ציטערען אין ים די שטערען —
ווער איז דאָ ים און ווער איז הימעל?

צוויי ימ׳ען שלאָפען דאָ צוזאַמען
צונויפגעלעגט, ווי גלייכע ברידער;
איין דריטער ים אין מיטען שלאָפט נישט:
מיין הארץ מיט זיינע נייע לידער.

*

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0031-0060 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

די פּרינצעסין שבת.

(היינע)

אין די אַלטע בּבּא-מעשׂות
קומען פאַר גלגולים פּרינצען,
וואָס זיי נעמען אָן צו צייטען
זייער ערשט-געשטאַלט צוריק.

אַט דער וואָלקולאַק, דער מיאוסער,
איז צוריק אַ פּרינץ געוואָרען,
שיינט און לייכט אין בּגדי-מלכות,
שפּילט אַפילו שוין אַ ליבּע.

מיט אַמאָל פאַרשווינדט דער כּשוף —
און מיר זעהען פּלוצלינג ווידער
זיינע קעניגליכע האָהייט
אין אַ וואָלקולאַק פאַרוואַנדעלט.

פון אַ פּרינץ אַזוינעם וועל איך
זינגען יעצט — ישׂראל הייסט ער.
אים האָט דאָס אַ מכשפה
אין אַ הונט שוין לאַנג פאַרוואַנדעלט.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0032-0061 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

הונט מיט הינטישע געדאנקען,
אויסגעוואלגערט אלע מיסטען,
שלעפט ער זיך ארום א גאנצע
וואך צום שפּאָט פון גאסען-יונגען.

אָבער יעדען פרייטאָג-אָווענט,
בין-השמשות, טרעפט א וואונדער:
פלוצלינג פאלט פון אים דער כשוף,
אויס הונט — ווידער מענש געוואָרען.

מענש מיט מענשליכע געפילען,
ריין, געצירט אין בגדי-כבוד,
הויך זיין קאָפּ און הארץ ערהויבען
טרעט ער איין אין פאָטערס פּאלאץ.

„זיי געגריסט, געליבטער פאלאץ
פון מיין קעניגליכען פאָטער!
יעקבם צעלטען! ציט׳ריג קוש איך
אייערע אלטע הייליגע טירען״.

דורך גאָטס-הויז שוועבט דורך א ציטער,
שטיל באוועגען זיך די ליפּען.
שא! די קעניגין די שכינה,
בענשט, פארמאכט די אויגען, ליכט —

גאָלד׳נע ליכט פון טרייסט און קדושה!
אויף דעם ווענטעל פון דעם עמוד
גלענצט איר, ווי א שטערענטיכעל
אויף דער מאמעס ליבען שטערען.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0032-0062 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

פרום און צניעותדיג פאַרהאַנגגען
מיט דעם זיידענעם פּרוכת
אין איר סאַמעטענעם מענטעל
שטעהט די ריינינקייט אין אָרון.

שטעהט און וואַרט... אָט קומט דער חזן
איינגעהילט אין ווייסען טלית
רופט ער אוים דעם זיסען רוף:
„לכה דודי לקראת כּלה!“

„לכה דודי — קום געליבּטער,
נעם אַריין דיין שיינע כּלה,
זי האָט אָפּגעדעקט איר שלייער,
איר פאַרשעמט געזיכט אַנפּלעקט דיר“.

אָט דער שיינער שיר-ידידות
איז פאַרפאַסט שוין לאַנגע יאָרען
פון אַ וועלט-בּאַרימטען זינגער
לכּבוד די שיינע חתן-כּלה.

אין דעם מזמור ווערט בּאַזונגען,
ווי ישראל האָט אויף אייבּיג
זיך פאַר׳קנסט די מלכּה שבּת,
וואָס מען רופט „די שטילע פירשטין“.

בּלום און פּעריל אַלער שיינהייט
איז די מלכּה! וואָס מיר, ווער מיר
מלכּת-שבא אין איר פאַרגלייכען.
די, וואָס איז געפעלען שלמה׳ן...

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0033-0063 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

יענע פוש'ער שטריימעל קלונט זיך
און פארמאָגט אַ מויל אויף שרייפלעך,
עסט זיך איין מיט אירע חכמות
און פארדרעהט דעם קאָפּ מיט חידות.

נישט ווי זי איז פירשטין שבת,
ווי אַ טויב אַ שטילע איז זי,
רוהיג ווי די רוח אַליין,
ווייסט נישט פון קיין איבערשפיצלעך.

נישט געחקירט זיך, געפּלפּולט,
נישט געבריהט זיך, געפילדערט,
נישט געשפריצט מיט ווערטער פונקען,
טרייסלענדיג מיט האָר צעלאָזטע...

פרום פארבאָרגט די שטילע פירשטין
אירע צעפּ אין ווייסען הייבעל,
בליקט אַ זאַנפטע, ווי אַ הירשין,
בליהט אַ שלאַנקע, ווי אַ הדס!

זי ערלויבט איר ליבסטען אַלעס
אויסער איין זאַך — טאַבאַק רויכען:
ליבסטער, רויכען איז פארבאָטען,
ווייסט דאָך, היינט איז שבת-קדש...

איך וועל דיך דערפאר באַלוינען
מיט אַ מאכל — טעם גן-עדן.
טשאָלענט הייסט ער — אָט דעם מאכל
האָט אונז גאָט אַליין געגעבען

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB DFG

אַ מתנה פֿון זיין נאָמען
מיט דעם שבת פֿון באַרג סיני
דורך די דונערען און בליצען —
טשאָלענט זאָלסטו מיר היינט עסען...

אָפּגעגעסען סעודת-שבת,
זיצט דער פּרינץ און שיינט פֿון תּענוג.
מיט פאַרקלערטע אויגען קוקט ער,
רעדט עפּעס מיט זיך אונשמייכעלט:

„הער איך נישט דעם ירדן רוישען?
איז דאָס נישט אַ קלאַנג פֿון קוואַלען
אין דעם פּאַלמען-טאָל פֿון בית-אל,
וואו סע „הויערען" די קעמלען?

הער איך נישט די הערדען-גלעקלעך?
איז דאָס נישט אַ קול פֿון שעפּסען,
וואָס דער פּאַסטוך טרייבט אַראָפּ —
אָוונט-צייט פֿון הרי-גלעד?"

דאָך דער שיינער רוה-טאָג שטעהט נישט.
ווי מיט שאָטען-פֿיס מיט לאַנגע,
שפּאַנט אַלץ נעהנטער די בייזע
שלעכטע שעה. דער פּרינץ פאַרזאָרגט זיך.

קאַלטע מכשפה-פינגער
שפּירט ער קלעמען אים באַם האַרצען.
און דעם פּרינץ נעמט דורך אַ שוידער:
באַלד אויס מענש, צוריק אַ הונט זיי...

די פּרינצעסין טראָגט אים אונטער
אין אַ גאָלדען רערעל בשׂמים.
לאַנגזאַם שמעקט ער, נאָך איין מאָל כאַטש
מיט דעם זיסען ריח זיך קוויקען.

פון פּרינצעסינס האַנט דעם לעצטען
אָפּשיד־בעכער אויסגעטרונקען,
שפּריצט ער אויף דעם טיש די לעצטע
טראָפּענס און לעשט אויס דאָס לעכטעל.

*

III

נאַטור

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0035-0067 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

אויף דעם הויכען באַרג...

אויף דעם הויכען באַרג,
אויף דעם גרינעם גראָז
האָב איך קינדוויז שטום
אָפּגעטרוימט מיין גליק...
וואָס האָב איך געוואָלט —
כ׳וויים אַליין ניט וואָס, —
כ׳וויים נאָר, אַז עס קומט
קיינמאָל מער צוריק...

אפשר ווייסט דער ווינט
און דער זונענשטראַל,
וואָס האָט מיר געשפּריצט
אין די אויגען גאָלד,
און דער טיפער טאָל
און דער ריינער קוואַל —
וואָס מיין קינדערש האַרץ
האָט זיך זוי געוואָלט...

אויף דעם הויכען באַרג
דאָרטען אויס דער שטאָט
אויף דעם גרינעם גראָז
האָב איך זיך דערפילט...
כ׳האָב דאָרט שטילערהייט
זיך געזעהן מיט גאָט,
און מלאכים האָבען
זיך מיט מיר געשפּילט.

פרייטאָג — זומער-לעבּ —
קוים דערלעבּט די שעה!
פריי פון חדר-יאָך,
ווערט די לופט מיר קאַרג:
ווער מיר מהר״ם-שיף!
וואָס מיר מהרש״א!
גיך אַוועק אַהין —
אויף דעם הויכען בּאַרג!...

דאָרטען עפענט זיך
גאָר אַ נייע וועלט,
אַלעס בּאָדט זיך דאָרט
אין אַ ים פון ליכט.
פון איר פוטערפאַס
קוקט די זון און קוועלט,
ווי דאָס גרעזעל וואַקסט,
ווי דער וואָרעם קריכט.

גאַנצע וועלטען-גייסט
ניסט אין מיר אַריין
יעדער שטילער בּלאָז,
יעדער זונענשטראַל;
מיט דעם פולען מויל
טרינק איך לופט און שיין,
און אין האַרצען טיף
עפענט זיך אַ קוואַל — —

אוי, אַהין, אַהין...
ערגעץ ווייט, גאַנץ ווייט... —
האָט מיין קינדערש האַרץ
שטומערהייט געגלוסט

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0036-0070 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

און אַזוי געבּיינקט...
וואו? אין וואַסער זייט
שטעקט דאָרט מיין „אַהין״? —
האָבּ איך ניט געוואוסט.

נאָר די שוועלבּעלעך
האָבּען יאָ געוואוסט,
און אויף פיינעל־שפּראַך,
פליהענדיג פאַרבּיי,
האָבּען כאַפּענדיג
מיך פון דאָרט געגריסט
און אַוועקגעשוועבּט
פרעהליך, פראַנק און פריי.

אויף דעם הויכען בּאַרג,
אויף דעם גרינעם גראָז
האָבּ איך קינדוויז שטום
אָפּגעטרוימט מיין גליק...
וואָס איז דאָס געווען? —
כ׳וויים אַליין ניט וואָס, —
כ׳וויים נאָר, אַז עס קומט
קיינמאָל מער צוריק...

*

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

עס האָט מיך פאַרפּלאָנטעט...

עס האָט מיך פאַרפּלאָנטעט מיט גרינס און מיט בלומען,
וואו באַבאָטשקעס צאַפּלען אין נעצען פון שטראַלען,
וואו ס׳ציטערט די לופט פון דעם גרילצען און זשומען —
און איך בין פאַרכשופט צו דר׳ערד צוגעפאַלען.

ס׳איז הייס, ס׳איז שיין, ס׳איז גוט! — אַפילו
די האַלב דערוואָרגענע געפילען —
זיי ווילען אויך די זון דערלאַנגען,
און צאַפּלען ווייכע, גרינגע, שטילע,
און שטעקען קעפּלעך, ווי די שלאַנגען,
זיך ציהענדיג אַלץ העכער, העכער
מיט האַלבען גוף פון שוואַרצע לעכער.
דאָס האָט אויף מיר אַ קוק געטון
נאַטס מילדע זון.

ס׳איז הייס, ס׳איז גוט! גאַטס וועלטעל גלאַנצט,
אין טיפען גראָז — דאָרט שמיצערט, טאַנצט.
דער סטעפּ — מיט בלומעלעך געצירט,
וואָס גאָט אַליין האָט זיי געפלאַנצט,
פאַרשפּרייט זיך ווייט און געהט אַוועק
גאָר אָהן אַן אָנהויב, אָהן אַן עק.
און איינזאַם דאָ צווישען גראָז
שפּיר איך אין מיר אַ גאַנצע וועלט —
דאָס האָט געטאָן אויף מיר אַ בלאָז
מיט פרייען פעלד.

ס׳איז שאַ, ס׳איז שטיל... אָט דאָ געשווינד
איז דורכגעפלויגען, ווי אַ פייל,
אַזוינס, וואָס האָט געשמעקט מיט קינד
און ליגט שוין ווייט פאַר טויזענט מייל.
דאָס האָט געטאָן אַ גלאַנץ, אַ בליץ,
און גלייך אין אויג דערלאַנגט אַ שפריץ
מיט טראָפּענס טוי פון זיסען גליק,
פון יונגען גליק, וואָס ווערט נישט אַלט, —
דאָס האָט אויף מיר געטאָן אַ בליק
דער גרינער וואַלד.

*

אונטער די גרינינקע בוימעלעך

אונטער די גרינינקע בוימעלעך
שפּילען זיך משה׳לעך, שלמה׳לעך;
ציצית, קאַפּאָטקעלעך, פּאה׳לעך —
אידעלעך פריש פון די אייעלעך.
גופ׳עלעך — שטרוי, רויך און פעדערלעך,
נעם און צעבלאָז זיי אויף גלידערלעך —
כאַפּען זיי אויף גרינגע ווינטעלעך
און סע צעטראָגען זיי פייגעלעך.

נאָר איין זאַך פאַרמאָגען זיי — אויגעלעך,
די אויגען פאַרמאָגען צוויי פינטעלעך,
וואָס גליהען און פינקלען און טוקען זיך,
און עפּעס ווי נביאיש און וואונדערליך
פאַרטראַכטען זיך טיף און פאַרקוקען זיך
אויף נעכטיגע טעג און אויף פייגעלעך —
אוי! מיר זאָל זיין, אידישע קינדערלעך,
פאַר אייערע כשרה אויגעלעך!

*

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0038-0074 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

מיין גאָרטען

ווילט איר, אפשר, זיין אַ בעלן
אָנקוקען מיין שיינעם גאָרטען —
זייט זשע מוחל, קומט אַרויס,
קוקט אים אָן — אָט שטעהט ער דאָרטען!

אָהן אָן הרע גרויס און רייך —
כ׳זאָג אייך, איינער אין דעם שטעטעל.
זעהט נאָר, ווי עס קוועלט אין אים
יעדער בוים און יעדעס בלעטעל...

אויסגעצוואָגען פון דעם טוי,
פון די שטראַלען אויסגעבאָדען,
שטעהען בוימער אַלערליי
מיט די פירות אָנגעלאָדען.

שווערע עפּעל, רויטע עפּעל
בייגען צו דער ערד די צווייגען,
און די בּאַרען — זעהט נאָר בּאַרען —
היינגען שטיל זיך דאָרט און שווייגען.

שוואַרצע ווינשעל בלינצלען עפּעס
ממזר׳ש, גנבה׳ש, ווי מיט אויגען...
נו, און פלוימען — אָט די פלוימען —
מיט אַ בלויען הויך באַצויגען...

היינט די פערשקעס — איינמאָל פערשקעס!
פוכלע, העריג, פריש און איידעל,
פונקט ווי קייליכיגע בעקלעך
פון אַ פופצען־יעריג מיידעל...

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

יאָ, אַ דאַנק זיין ליבען נאָמען,
כ'האָב אַ רייכען, שיינעם גאָרטען!
אָהן אַן הרע אַנגעפּאַקט
פּירות, פרוכט מכּל הסאָרטען.

כ'האָב אים, אָט דעם שיינעם גאָרטען,
ס'זאָל אים קיין בייז אויג נישט שאַטען,
ליב דאָס לעבען; שייך ליב? —
כ'זאָג אייך: עפּעס ווי אַ טאַטען...

זומער-לעב נאָך מיטאָג. היינו:
נאָך אַ יויך און נאָך געבראָטענס,
נעם איך און פאַרשטעק זיך טיף
— און צעלייג זיך דאָרט אין שאָטענס

בּרייטליך אָט אַ דאָ, למשל,
אונטערן באַרענבוים דעם גרויסען...
מיני פויגעל אַלערליי,
שדים ווייסען, ווי זיי הייסען —

הם.. קאַנאַריקלעך, אַשטייגער,
זינגען, קלינגען, קנאַקען, שאַלען
און דאָס שיט זיך אויף מיין קאָפּ
מיט געזיפּטע ברעקלעך שטראַלען...

— טויט זיך נאָר דער בוים אַ טרייסעל
באַלד צעלויפט זיך אויף דעם שאָטען,
גיך, ווי מייזלעך, פלעקען גאָלד —
און איך ווער מיט גאָלד באַשאָטען...

און זיי פלאָנטען זיך אין באָרד,
און זיי קריכען אין די אויגען,
קיצלען, ראַנגלען זיך — פרעגט וואָס?
נישט געשטויגען, נישט געפלויגען...

מאַכען חוזק פון אַ אידען,
כ'ווייס נישט, וואָס זיי ווילען האָבען;
הוידען, גליטשען זיך אויף מיר —
טפו, אַ רוח אין זייער פּאָפּען!...

ליגענדיג אַזוי און זעהן,
ווי עס ציטערט יעדעס בלעטעל —
דוכט זיך מיר, איך וויג זיך שטיל
אין אַ גאָלד געפלאָכטען בעטעל...

און פאַרקוק זיך גלאַט אַזוי
אויף די פיצלעך, שטיקלעך הימעל...
און עס וועבט זיך אויף די אויגען
זיס און ווייך און שטיל אַ דרימעל...

ווייסט איר: ווייך און זיס אַזוי...
עפּעס מעשה יצר-הרע... —
יאָ, וואָס זאָגט איר? דאַנקען גאָט —
ס'איז אַ גאָרטען אָהן אַן הרע!

טרעפט זשע, וואָס איך בין אַ בעלן
טון, אַשטייגער, מיט מיין גאָרטען? —
באַלד אם-ירצה-שם נאָך תמוז —
נעם איך — רייס אַרום די פרוכטען...

ראשית, וועל איך אָט די ווינשעל
פון דעם בוים מחילה בעטען,
און וועל האַלב מיט בראָנפען „שטעלען"
און מיט צוקער האַלב אָנשיטען —

ווישניאַק, הייסט דאָס, ווי איר ווילט —
ווילט איר זיסען, ווילט איר שטאַרקען...
כאַפּט זשע נישט, איצט לאָמיר נעמען
אָט די פערשקעס, וואָס באַם פאַרקאַן...

אָט די פערשקעס, ווי איר זעהט זיי,
באַלד ווי נאָר זיי ווערען פאַרטיג,
פרעגעלט „מיינע״ איינגעמאַכטס —
אָבער איינגעמאַכטס גרויסאַרטיג!

ס׳איז כדאי אים אָנצוקוקען.
יאָ, איך מעג דאָס אייך פאַרגינען...
פון דעם בוימעלדיגען סיראָפּ
שיינען פערשקעס ווי בורשטינען...

האָב איך אייך געזאָגט גרויסאַרטיג —
מעגט איר זיך אויף מיר פאַרלאָזען;
„מיינע״, דאַנקען גאָט, פאַרשטעהט,
ווי מען טוט מיט אַבריקאָזען...

נאָכדעם געהט אַ סדרה פלוימען...
כאַפּט זשע נישט און לאָזט זיך ריידען —
פון די פלוימען ווערט פאָווידלע —
און פאָווידלע — טעם גן-עדן!

צוויי מעת-לעת געפרייהט אין אייוועז
אין איין עמער-טאָפּ אַ גרויסען
מיט געווירצען, רייבט מען נאָכדעם... —
נישט דאָס אָבער בין איך אויסען...

כ׳זאָג אייך: ס׳איז אַ מאכל — היינו:
ברויט, למשל, צו באַשמירען...
איצטער — יעמוד ר׳ בעריל!
באַרען, הייסט דאָס, איינמאַרנירען...

ווילט איר פון מאַרנירטע באַרען
זיין, ווי זאָגט מען, עכט צופרידען —
זאָלט איר טון אַזוי ווי „מיינע״:
פריהער דעם עסיג איבערזידען, —

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0040-0078 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

און פאַרשטעהט זיך, אַז מיט צוקער
מיט געווירץ און לאָרבער-בלעטער!
נאָר די באַרען גופא זאָלט איר
דאָרט אַריינלייגען ערשט שפּעטער...

גאַנצערהייט, נאָר אָפּגעשיילטע,
מיט די שטעקעלעך אפילו —
און איר מעגט שוין זיין באַוואָרענט —
ס'וועט נישט צוקערען, חלילה...

אָפּגעטאָן די באַרען זייערס —
הויבט איר אָן די עפּעל רייסען;
און פון עפּעל האָט איר צימעס,
קוגעל, קנישעס צום פאַרבייסען.

מיינט איר אפשר דאָס איז גאָר? —
פע, אַזוי איז מעשה פּרעסער!...
דוקא פון די שענסטע עפּעל
שטעל איך עפּעל-קוואַס דריי פעסער...

ווייסט איר, שבת נאָכן שלאָף
אין אַן אָסיען-טאָג אַ מיאוסען,
ווען עס ווילט זיך, נאָר מען קאָן נישט
נישט קיין גענעץ טון, נישט ניסען...

און סע גלוסט זיך, נאָר מען ווייסט נישט
זים צי זויערס? עפּעס ווייניגס... —
דעמאָלט איז אַביסעל קוואַס
מיט אַ קיסליצע — אַ תענוג!...

דוכט זיך — גאָרנישט, קליינינקייטען —
נאָר די אַלע זיבען זאַכען
ועלען, מ-ירצה-שם, מיין שטוב
זומערדיג אום ווינטער מאַכען.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0041-0079 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

אין די ווינטער נעכט די גרויסע,
קומען גוטע ברידער שמועסן,
מיך מהנה זיין, דערווייל
טאַקע עפּעס גוטס געניסען...

זיי ארומזעצען באַם טיש,
וועל איך א געשריי טון: „פּאַני"!
— „מיינע", הייסט דאָס — נו, באַווייז זיך,
זיי מכבד „די קאָמפּאַני"!

מילא, רעדט מען נישט פון טיי,
קיכלעך, קאַרזשעס, פלאָדן, טאַרטען
און כדומה דאָרט געבעקסען —
נאָכדעם — יעמוד מיין גאַרטען!

און אין איין מינוט וואַקסט אויס
אויף מיין טיש אין מיטען ווינטער
באַרען, פלוימען, פערשקעס, ווינשעל —
און סע ווערט, ווי זאָגט מען, מונטער...

באַרען — מיינט מען איינמאַרנירטע;
ווינשעל — מיינט מען ווישניאַק שוואַרצען;
פלוימען, פערשקעס — הייסט פּאַווידלע
און כדומה איינגעמאַכטסען.

און דער עולם כאַפּט זיך צו —
שטערענס שוויצען, פיסקעס קנאַקען,
און מען אַרבעט לאַנג, געשמאַק
און מען רייבט אויף ביידע באַקען.

עפּעס אויך די ליכט, די וואַרעם
ווערען, פרעהליכער, געשמאַקער,
און מיין בליצלאָמפּ, דוכט זיך, ברענט נישט
מיט א פלאַם, נאַר מיט א פלאַקער...

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB DFG

אויף די צינגלעך ווערען שאַרפער
און סע בליצט אַ שפּיציג ווערטעל,
באַלד, נישט אויסגערעדט זאָל זיין,
געהט מען איבער צו אַ קערטעל...

און פאַרטיפט מיט זיי אינאיינעם
אין געווינסטען און אין שאָדען —
הער איך איינער, ווי סע קלאַפּט מיר
שטילערהייט אַ בוים און לאָדען:

„בעל-הבית! אוי, מיר איז פינסטער!
בעל-הבית! אוי, מיר איז ביטער!
נאַקעט בין איך, און דער ווינט שמייסט
מיך אַליין מיט מיינע ריטער"...

כאַפּט מיך אָן באַם האַרץ און מוח,
מישענדיג דאָס טעשעל קאָרטען,
אַ קליין קרעכצעל: „נעבעך, נעבעך,
אַ רחמנות אויף מיין גאָרטען"!...

*

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0042-0081 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

עֶרֶב פריהלינג*)

עפעם איז די לופט מעוברת,
און אפּנים — מיט אַ צווילינג:
כאַפּט אַ פרעסטעל — דוכט זיך, ווינטער,
בלאָזט אַ ווינטעל — דוכט זיך, פריהלינג.

כ׳שטעה אויף פריה — דער דאַך געזילבערט
און אַ בעלמע אויף די שויבען;
דאָך אין דרויסען פליהען העכער
צו דעם הימעל ווייסע טויבען.

און די צעפלעך אייז, ווי ליכטלעך,
אָנגעצונדען מיט אַ העלען
שטראַל, צעשמעלצען זיך און טריפען, --
צי זיי וויינען, צי זיי קוועלען?...

נעמט דעם לוח! — וואָס, אַ פריהלינג?
ווייס איך, וואָס ער בעטעט דאָרטען!
ציגען זאָלען אַזוי וויסען
שפּרינגען אין דעם רבינס גאָרטען!

מאָל-דיך, פריהלינג איז נאָך ניט,
ס׳איז לעת-עתה ערב פריהלינג,
און לעת-עתה בלייב פאַרשפּיליעט —
קאָנסט נאָך כאַפּען אַ פאַרקילונג.

---

*) געשריבען באַלד נאָך דעם פּאָליטישען אַזוי גערופענעם „פריהלינג“ אין רוסלאַנד.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

אָבער איך — איר הער קיין וועלט נישט,
איך צעשפּיליע די קאַפּאָטע
און איך לויף אויף גאַטס באַראָט
טאַנצען מיט אַ שטראַל אין בלאָטע.

מיר געפעלט דער ערב פריהלינג
דוקא ווי ער שטעהט און געהט,
אָנגעטאָן אין שמאַטעס-וואָלקען
מיט אַ גאָלד׳נעם שטראַל באַנייט.

איך האָב ליב זיין קאַלטען ווינט,
וואָס ער פּאַטשט אין האַלז און אַקען,
ווען פון פאָרענט קושען, הלובען,
זיסע ווינטלעך מיינע באַקען.

מיך אַנטציקט זיין פּיצעל הימעל,
וואָס אַנטבלויזט זיך פריש און איידעל,
ווי דאָס יונגע פרומע לייב
פון אַ אידיש כשר מיידעל.

כ׳ווער צעשמאָלצען, כ׳קוועל פאַר תענוג,
ווען אַ ברען, אַ שטראַל אַ פרייער
טאַנצט און שפּילט זיך מיט דעם שאָטען,
און דער שאָטען שפּילט מיט פייער...

יאָ, כ׳האָב ליב זיין איידלען שפּילען
פון די דינסטע, ריינסטע גאָטען
ליכט און שאָטען... עפּעס האָט דאָס
טויזענט חנ׳ען, טויזענט טעם׳ען;

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0043-0083 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

עפּעס מינעט זיך די לופט,
ווי אַ כּלה בּאַם איינגעמען...
טוט אַ שיין — און ווערט פאַרשעמט,
שטראַלט — און לאָזט אַראָפּ די בּרעמען...

אָט ווערט ליכטיג, אָט ווערט דונקעל
און אָט גיסען זיך צוזאַמען
ליכט מיט שאָטען... יאָ, דאָס האָט
טויזענט חנ׳ען, טויזענט טעמ׳ען...

און דער טייך? — איר הערט זיין קרעכצען
און זיין סקריפּען פון דער וייטען?
עפּעס נעצט דאָרט, עפּעס פּלאַצט דאָרט,
עפּעס שפּאַרט דאָרט אין די זייטען.

עפּעס רודערט זיך דאָרט אונטען...
בּאַלד, אָט בּאַלד וועט זיך בּאַווייזען,
וואָס דערשטיקטע קרעפטען קאָנען,
ווי די נויט בּרעכט אייז און אייזען...

אַלע שטראָמען שטילע וואַסער,
ווי מיט איין געדאַנק און עצה,
וועלען זיך אַ נעם טון „ראַזאָם"
און אַ שפּאַר טון מיט איין פּלייצע —

„ראַזאָם, בּרידער!" — און צעבּראָכען
מוז די גראָבּע אייז-דעק ווערען,
די, וואָס האָט פון זיי פאַרשטעלט
הימעל, זון, לבנה, שטערען.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0043-0084 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

און באַפרייטע, ברייטע כוואַליעס
וועלען טרייבען דורך די בריקען
גאַנצע מחנות שטיקער אייז —
זיי צום שוואַרצען ים פאַרשיקען:

„געהט צו אַלדע שוואַרצע ימים!" —
און צעבראָכענע אויף פּיצלעך,
וועלען זיי אין וועג באַקומען
קאַלטע פּעטש מיט הייסע שמיצלעך.

פּאַטשען — וועלען שטריינגע כוואַליעס,
שמייסען — וועלען ריטער-שטראַלען;
פיש אין וואַסער וועלען זינגען,
שטומע שטיינער וועלען שאַלען...

און דער טייך, באַפרייט און גליקליך,
וועט זיך ברייט און ווייט צעגיסען
און דעם ליבען שיינעם פריהלינג
מיט אַ שמייכעלע באַגריסען...

*

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0044-0085 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0044-0086 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

IV
פרעמדע איבערזעצונגען

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0045-0087 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

ווינטער־לידער

I

אויפגעוועקט האָט היינט פון שלאָף מיך
פריהע קעלט, אַ קראַ פון ראָב —
און איך ווייס נישט, וואָס איז פלוצלינג
אַזאַ פרייד אויף מיר אַראָפ.

ווער האָט דאָס געשיינקט מיין הארצען
אומגעריכט אַ גליק אַ נייס,
וואָרום איז מיין צימער פלוצלינג
חנ׳עוודיג און בלוילעך-ווייס.

זעה, אַ וועלדעל!... אויף די שויבען
וואַקסט עס פריש אין ווינטער-פראַכט,
אויפגעבליהט, ווי אהרנס שטעקען,
האָט דער פענסטער איבער נאַכט.

סאָסנעס, דעמבעלעך באַשנייטע,
און פון פאַלמען דאס געשטאַלט.
גוטען מאָרגען, ווינטער-שפּראָצונג!
בראַוואָ, קליינער, מילדער וואַלד!

און אַ קאַלטער גלאַנץ אַ העלער
האָט מיין צימער פול געמאַכט,
גלייך עס וואָלט אַראָפ אַ מלאך
און עס אויסגעקאַלכט די נאַכט...

ס׳האָט דער ווינטער-גלאַנץ דער פרישער
די נשמה מיר באַנייט,
פונקט עס וואָלט אַ ווייסער מלאך
זי פון שמערץ און זינד באַפרייט.

II

ס׳האָט דאָס אייז באַדעקט מיין פענסטער,
האָט די ליבע זון פאַרשטעלט,
נאָר אין מיטען האָט אַ פונק זיך
אָנגעצונדען און געקוועלט.

ס׳האָט אַ גאָלדן מאָרגען-שדיל,*)
זונענשטראַל און זונענשטויב,
אומגערן זיך דאָ פאַרפלאָנטעט
אינם וועלדעל אויף דער שויב...

און ער פלאָטערט דאָרט, דער שטיפער,
שמעלצט זיך, פלאָנטעט זיך אַלץ מער;
פלוצלינג גיט ער זיך אַ צאַפּעל,
און עס ווערט פון אים אַ טרער...

באַלד — אַ טראָפּען נאָך אַ טראָפּען —
ווידער איז די שויב קריסטאַל...
שפרינגט אריין אַ חיל שטראַלען
און באַפאַלט מיך מיט אמאָל!

זי, די זון, האָט פאָרט דערטאַפּט מיך,
טוה, אין שטוב — און שפרינג אריין, —
אויסגעשאָסען גלייך אין פנים
אַלע אירע שפיזען שיין.

---

*) אין אָריגינאַל: „צפריר״ אַ תלמודיש וואָרט, ד. ה. אַ באַגינען רוחל,
וואָס טראָגט פונאַנדער די בשורה, אַז די זון געהט שוין אויף.

ווידער קוקט אַ טאָג אין פענסטער,
אַזוי זיכער, קאַלט און העל,
ווידער פרענגט מיין האַרץ פון קרעפטען,
איך בין ווידער יונג — און קוועל...

ס'ווערט מיין האַנט אַ פלעצעל אייזען,
און מיין אָרעם אָנגעשטאָלט;
כ'וואָלט אַ לייב, מיר דוכט, צעריסען,
כ'וואָלט אַ ריז אויף שטויב צעמאָלט.

III

אויף דער שוועל האָט מיך באַגעגענט,
אָפגענאָסען אומגעריכט, —
כליופ אין פנים! — כ'ווייס אַליין ניט,
וויפיל שעפעל קאַלטע ליכט.

כ'ווייס אַליין נישט, וויפיל זונען
האָבען גאָלד אויף מיר געשפריצט...
ווייט האָט זיך אַנטבלויזט גאָטס וועלטעל,
פרעך געפינקעלט און געבליצט...

וואו נאָר ס'קאָן דאָס אויג דערגרייכען
גלאַנצט גאָטס וועלטעל, שעמערירט,
אויסגעשאָטען מיט בריליאַנטען
און מיט דימענטען פאַרצירט.

ס'איז דער פראָסט אַליין דער מושל,
שטאַרק און קרעפטיג איז דער ריז,
ס'דינען קעלט און שיין צוזאַמען:
דער מיט נאָדעל, דער מיט שפיז...

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0047-0091 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

אַ באַפעל, זעהט אויס, אַ שטרייננגער
דורכגעגאַן איז היינט באַנאַכט:
„וויים זאָל ווערען! מאָרגען ז׳ יום-טוב!
צירט אייך אויס אין שענסטען פראַכט״!

און עס האָט אַ שניי אַ פרישער,
ערשט פון הימעל, שפּאָגעל ניי,
גיך פאַרשאָטען וואו אַ גריבעל,
וואו אַ פלויט פאַרדעקט דערביי.

און עס האָבען מאַרמאָר-ווייסקייט,
גאָלד און זילבער און קריסטאָל
זיך צעוואָרפען און צעשאָטען
און צעשפּילט זיך מיט אַמאָל!

קלאָרע ליילעכער צעוויקעלט,
אויסגעבעט די גאַנצע שטאָט,
זילבער-קייטלעך אָנגעהאַנגען
אויף דעם טעלעגראַפען-דראָט.

טישטיכער געשפּרייט אויף דעכער,
מיט קריסטאָל׳נע פרענז באַצירט; —
גאַטס אַ גרויסער, ווייסער יום-טוב
איז געקומען — און רעגירט!

און די ווייסקייט בלענדט און צויבערט...
אין דער הויך, פון אויג פאַרשטעלט,
פלעכט אַ האַנט פון גאָלדענע שטראַלען
טויזענט קרוינען גאַר דער וועלט.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0047-0092 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

שטעהט אַ דעמב באַזעצט מיט פייגלעך,
דורך באַגלאָזט, דורך — בליץ און בלאַנק
און פאַרהילעכט דעם פריהמאָרגען
מיט אַ לעבעדיגען קלאַנג.

IV

אוי, צעשפיל דיך, פראָסט, מיט וואוט,
סמאַליע, שטעך און ברען און גלוט!

גיס דיין שטאָל אין האַרץ באַ מיר,
אויף מיין וואָנס ד׳עם הויך באַפריר!

און באַשמיד מיין ברוסט מיט אייזען,
טאָמער וועט זי זיך צערייסען

פון פיל גבורה און פיל וואוט.
הוליע, פראָסט, און ברען און גלוט!

שטריינג די מוסקלען אָן, ווי שטריק,
און מיין הויך אין האַלז פאַרשטיק!

פינקלענד, שטראַלענד שעמעריר,
וואָס אמאָל אַלץ מערער פריר!

V

ס׳ציהט אַ רויך זיך פון די קוימענס,
קרויזט זיך רוהיג און באַזאַכט,
אויף דעם ווייסען שניי די ראָבען —
לעבעדיגע שטיקלעך נאַכט...

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0048-0093 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

„שריק—שראַק, שריק—שראַק‘, קריצט דער שניי ד׳אָרט,
און פון אַלע זייטען גאַס
הערט אַ קריג זיך, ווי פון מעסערס,
וועלכע רייבען זיך מיט כעס.

ווי אַ שווערדען-קלונג אין לאַנגער
אומעטום נאָר קריצט און קראַכט —
פון דעם שניי, וואס ווערט צעריבען
אונטער טריט מיט פעסטער מאַכט . . .

דאָס איז מאָרגען-טריט, וואָס סקריפּען
פול מיט לעבען, פריידען פיל;
ס׳פליהען פערד . . . די נעזער פּאַרען,
ס׳קלינגען גלעקלעך: ציל, ציל, ציל . . .

אין פורפורנע, בלויע נעצען,
פיס געטאָקטע, העלזער — רונד,
וואַרפען, שפּריצען שניי-ראַקעטען,
פליהען דורך — און זיי געזונט!

ס׳ווייזען זיך נאָר אין דעם שטורעם,
וועלכער טראָגט אַהין און קריק,
ראָזע, פלאַמענדע געזיכטער,
אָנגעצונדענע פון גליק.

ס׳טראָגט זיי, ווי מיט ווילדע רוחות
ווייט אַוועק דאָרט, פאָר נאָך פאָר,
ווייט, וואו ס׳וואַקסט דער ווייסער פעפער,
העט צרן אַלדע ווייסע יאָר!

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0048-0094 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

פּתקט ווי ס׳וואָלט איין ווילדער חשק
אָנגעכאַפּט זיי: מיט אַמאָל
אין איין אָטעם איבער׳פליהען
שטאָט און פעלד און באַרג און טאָל.

הפקר, הפקר! אַלץ איז הפקר!
הוי, דו קוטשער! טראָג געשווינד!
וואַרף אַריין מיך אין דעם וויכער
און צעבלאָז מיך אויף דעם ווינט!

טראָג מיך ווייט! וואוהין? ניט פרעג מיך.
איינס איז מיר! אַהאו נאָר ס׳גליהט
כאָטש אַ פּונק פון פרייד און לעבען
און אַ טראָפּען בלוט נאָר זידט.

יאָ, איך בין אַ ישיבה-בחור,
מיין געזיכט, ווי קרייד איז וויים;
נאָר אין זיך פאַרבאָרג איך קרעפטען
אונטער אַ דיקען פּאַנצער אייז.

און מיין אייז — עס שמעקט מיט פריהלינג,
וואָס איז פול מיט פראַכט און לוסט.
אַזאַ נייעם, פרישען פריהלינג
האָט קיין מענש נאָך נישט געוואוסט!

וואָס-זשע ברומט איר, טעלעגראַף-דראָטען,
אַזוי אומעטיג און קאַלט!
ס׳רוישט אין האַרץ אַ שטראָם פון לעבען,
ס׳זינגט דאָס בלוט אין מיר און שאַלט!

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0049-0095 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

עד! אראָפּ די מרה-שחורה!
זעה, ווי שיין איז ד'וועלט פאַרצירט!
כ'וויל דעם לעבּענס-כוס אויסטרינקען,
איידער ס'האָט אים ווער באַרירט!

ביז צום גרונד וויל איך אויסטרינקען
מיט איין זופּ דעם גאַנצען כוס!
כ'וויל צעגיסען היץ און יוגענט
אָהן א חשבּון, אָהן א מאָס!

ווען דאָס הארץ וועט ווערען ליידיג,
אויסגעטריקענט, פּוסט און קאַלט, —
טראָג מיך, בּריינג מיך הינטערן שטאָט ווייט,
דאָרטען וואַרט א טיפער וואַלד...

ס'שטעהען שטאָלץ דאָרט הויכע סאָסנעס,
ווי די זיילען אין א שלאָס.
אַלץ איז גרייט און ריין... מען ווייס נישט,
צוליבּ וועמען, צוליבּ וואָס...

ס'שטעהט דער וואַלד פאַרקלערט, פאַרזונקען
אין א טיפען, ווייסען סוד.
אויף אַן אומבאַפלעקט מזבּח
דעמפּט ער ווייסען שניי צו גאָט...

קלאָרען שניי, נאָך אומבאַרירטען.
כ'ווייס אין יענעם וואַלד אַן אָרט,
ס'שטעקט דאָרט ערגעץ א קאָוואַדלע
און א האַמער ליגט אויך דאָרט!

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0049-0096 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

רייס איך דאַן פון ברוסט מיין האַרץ אויס,
ווי אַ שווערד, באַדעקט מיט ראָסט,
פון איר שייד... און לייג אויף שטאָל דאָס
און צעגליה דאָס אויפן פראָסט.

און כ׳וועל שמידען מיטן האַמער:
קלאַפּ און קלאַפּ! זיי שטאַרק און פעסט!
און עס וועט פון וואַלד דער אָפּקלאַנג
ענטפערן: אָמן, שטאַרק און פעסט!

און מיין האַרץ ווערט פול מיט קרעפטען,
וואָס ס׳האָט קיינמאָל נישט געוואוסט —
שטאַרקער, מוטיגער ווי פריהער
וועט עס קלאַפּען אין מיין ברוסט...

*

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

אין פעלד

ניין, ניט ווי אַ פויגעל, וואָס כאַפּט זיך
פון שטייגעל אַרויס מיט געזאַנג,
און ניט ווי אַ לייב, וועלכער רייסט זיך
פון גראַטע אַרויס אויף דער וועלט;
אַזוי ווי אַ הונט נאָר געשלאָגען,
געפייניגט, געמאַטערט גאַנץ לאַנג,
בין איך היינט פאַרשעמט און דערשלאָגען
אַנטלאָפען אין רוישענדען פעלד!

אין טאָל און אויף באַרג!... דאָרטען שטעהען
אין גרינסען באַהאַלטענע הייזלעך,
דאָרט ליגט אויף די מענשען גאָטס ברכה,
און לעבען צופרידען און שטיל;
עס וואַקסט זייער גוטס און עס מערט זיך,
זיי זעהען אַ לוין פאַר דער אַרבעט —
אַהינצו, אוי, רייסט זיך מיין זעעלע
און ציהט זיך מיין האַרצענסגעפיל!

איך געה אום אין פעלד און הער צו זיך,
וואָס גאָט רעדט צו מיר דורך די קאָרן,
וואָס סודעט דאָס ווינטעל, זיס גלעטענד
די הויכע און שטאָלציגע זאַנגען?
וואָס וויגען זיי טרוימענד די גאָלדענע
פולע און האָריגע קעפּלעך?
וואָס שעפּטשען די בלוואַינקע בלימלעך,
זיך בוינענד ווי פול מיט געדאַנקען?

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0050-0098 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

כ׳באהאלט זיך טיף-טיף אין די קארן,
עס נעמען ארום מיך די זאנגען,
איך ווער, ווי א שיפעל אויף כוואליעס,
פארשלעפט אין דעם וואקסענדען מער;
דער וואלד שטעהט פון ווייטען פארחלומט
און וויגט זיינע בוימער פאמעליך,
עס סודען זיך זיס גרינע בלעטלעך...
איך שטעה פון דערווייטענס און הער.

איך פאל צו דער ערד צו דער פייכטער
און גראב איין אין איר מיין געזיכט טיף,
איך וויין אויס מיט ביטערע טרערען
דעם וועהטיג דעם גרויסען פון הארץ:
מאמע-ערד! מיין געליבטע, געבענשטע!
פארוואס, זאג, פארטיילסטו פון מיר נאר
דיין געטליכע, הימלעשע ברכה?
אוי, טיף איז און גרויס איז מיין שמארץ!

ס׳איז שטיל אלץ. די זון האט זיך הינטער
די בערגער די הויכע באהאלטען,
פארשלאסען אין ווענט פון די זאנגען,
גנה שטום איך באזאכט אויפן שטעג...
עס האבען זיך העל-בלויע הימלען
הויך איבער מיין קאפ אויסגעצויגען,
און ס׳ציהען ארום מיר זיך פעלדער
מיט זאנגען אהן שיער און אהן ברעג.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg Frankfurt am Main
UB
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0051-0099 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

און קלאָרינקע וואָלקענדלעך ציהען
זיך הויך אויף דעם הימעל דעם בלויען,
און קריכען, און שוועבען, און וואַרפען
אַ דונקעלען שאָטען געדיכט,
פאַרהילען די גאָלדענע פעלדער;
עס וועהט זיס אַ שטילינקעס ווינטעל
און ווינגט שטיל די גאָלדענע זאַנגען,
וואָס טרוימען אין שאָטענס און ליכט.

נאָר אָט האָט אַ ווינט זיך מיט מאַכט דורכגעטראָגען,
טיף האָבען די זאַנגען צו דר'ערד זיך פאַרבויגען,
דערשראָקען אַזוי ווי אַ טשערעדע שעפסען
איז ווייט-ווייט אַנטלאָפען, פאַרפלויגען.
זיי האָבען פון באַרג זיך אין טאָל ווייט פאַרקייקעלט,
פון טאָל צו דעם רוישענדען וואַלד זיך פאַרטראָגען;
און ס'האָט זיס אַ היימליכער רויש זיך צעגאָסען
און היימליך, פול לעבען געשלאָגען.

וואו לויפט איר, איר זאַנגען, וואָס רוישט איר און שטורעמט?
ווער שלאָגט אין אייך כוואַליעס אַזוי ווי אין ים?
פאַרוואָס, זאָגט, באַדעקט איר די פליהענדע פייגעל
מיט כשופדיג-גאָלדענעם פלאָם?
צי ציהט איר אַהין, וואו די וואָלקענדלעך שוועבען?
צי אַ לאַנד לויטער פריהלינג איז אייער פאַרלאַנגען?
צי אַהין, וואו ס'פאַרטראָגען די טרוימען די זעעלע, —
אַהין ציהט איר, גאָלדענע זאַנגען?

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB DFG

נאַר אָט איז דער ווינט שוין אַנטלאָפען.
עס האָבען די גאָלדענע זאַנגען
אין אומגעשטערט שטילקייט, פאַרחלומט
די קעפלעך צוריק אָפּגעלאָזען;
נאַר טיף אין מיין הארץ האָט אַ שטורעם,
אַ שרעקליכער, רוישענדער שטורעם
פון האלב שוין פאַרלאָשענע קוילען
אַן אומגעהויער בראַנד אויפגעבלאָזען.

איך שטעה פאַר דעם פעלד פאַר דעם רייכען,
דעם רוישענדען, פרעהליכען, ברייטען,
און פיל ערשט מיין אָרימקייט איצטער,
און ס'עקבערט אין קאָפּ די געדאַנקען:
ניט איך האָב דאָס פעלד אויסגעאַקערט,
ניט איך האָב מיט קערנער פאַרזייהט עס,
ניט איך וועל, ניט איך, צונויפנעמען
די פולע, באַלאָדענע זאַנגען!

ניט איך האָב אַ וואַרעמען רעגען
פאַר זיי בּאַ מיין גאָט אויסגעבעטען,
ניט איך האָב מיט שוויים-טראָפּען הייסע
דאָס פעלד באַדעקט, ווערענדיג מיד;
ניט איך פלעג זיך פרעהען באַטראַכטענד,
ווי ס'גיסען זיך אָן פול די זאַנגען,
און שניידענד — אויף זיי וועט ניט פאַלען
מיין קלינגענדיג-פרעהליכעס ליד!

נאָר דאָך זייט איר טייער מיר, פעלדער!
פון דאַן, זייט כ׳דערמאָן מיינע ברידער,
וואָס אַרבעטען ווייט אין מיין אייג׳נעם,
דעם ליבען, פאַרלאָזענעם לאַנד;
ט׳קאָן זיין, אין דיזעלבע מינוטען
קלינגען הויך זיי׳רע שטימען אַלס ענטפער
צום ווייטען און עלענדען ברודער,
וואָס לעבט אין דעם גלות, אין שאַנד!

*

און אמציה האָט געזאָגט צו
עמוס׳ן: „זעהער, אַנטלויף״!
(עמוס, ז׳, יב).

„אַנטלויף״? — אַנטלויפען וועט דאָך ניט אַ מענשען-קינד, ווי איך!
דען לאַנגזאַם האָבען מיינע רינדער מיך געלערנט געהן,
אויך ריידן האָט מיין צונג זיך קיינמאָל ניט געלערנט גרינג,
און ווי אַ האַק וועט פאַלען שווער מיין וואָרט אויף אייך אליין.

און אויב מיין קראַפט האָב איך פאַרשווענדט אומזיסט — איז ניט מיין שולד!
דען אייער זינד איז עס, און טראָגט פון אייער זינד די לאַסט:
עס האָט מיין האַמער ניט געפונען אונטער זיך דעם שטאָל,
און ס׳האָט מיין האַק געטראָפען אין פאַרפוילטען האָרץ מיט האַסט...

נאָר ס׳אַרט מיך ניט, דען שלום שליסען וועל איך מיט מיין גורל איצט,
און אָנבינדען וועל איך מיין ווערקצייג צו מיין גאַרטעל שטום,
און ווי אַ טאָג-פאַרדונגענער, וואָס איז פון לוין געראַבט,
וועל איך זיך לאַנגזאַם אומקערען אַהין, פון וואַן איך קום.

און אומקערען וועל איך מיך צו מיין שטילער היים אין טאָל,
און שליסען וועל איך היילינג מיט די וואַלד-בוימער אַ בונד...
דאָך איר, פון גרויס ביז קליין, איר זייט צעפרעסען און צעפוילט,
און מאָרגען וועט אייך אַלעמען אוועקטראָגען דער ווינט...

*

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0053-0103 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

צום ווינט מיינע זיפצען געוואָרפען...

צום ווינט מיינע זיפצען געוואָרפען,
אין זאַמד מיינע טרערען פאַרלאָרען...
ווינט! זאָג, אויב דו טרעפסט וואו מיין ברודער,
אַז קאַל איז פון מיר איצט געוואָרען.

און זאָג אים: ערשעפט איז מיין ליכטקוואַל
און טראָפּענווייז איז ער פאַרדאָרבען,
דאָס העלישע פייער פון הארצען —
אַ פונק נאָך אַ פונק אָפּגעשטאָרבען.

און איצט — ווי אַ וואונד איז מיין ליכטקוואַל,
ער טריפט נאָר אין מאַנכע מינוטען,
און ס'רויכערט מיין הארץ זיך פאַרבאָרגען,
געוואַלגערט אין פייער און בלוטען.

*

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

אויפן בית־עולם

שטיל האָבען די בוימער צו מיר זיך געבוינען:
רוה אָפּ אינם שאָטען, דו פרוב דיך דאָ לייגען..

אַ מצבה אַזאַ און אַזאַ בערגעל ערד —
און יעטוידער צער וואָלט גלייך אויפגעהערט.

וואָס טויגען דיר הונדערטער טויטען אַ טאָג? —
שטאַרב איין מאָל און וועסט מער ניט וויסען קיין קלאָג!...

מיר וועלען צעטיילען זיך שטיל מיט דיין קראַפט:
אַ טייל פאַר די ווערעם, אַ טייל אונז אויף זאַפט...

דען איבעראַל פליסט עס דאָס לעבען מיט שוים —
קאָנסט בליהען אין בלימעל, קאָנסט בילדען אַ בוים.

וועסט אומעטום לעבען — און ס'וועט דיר זיין גוט...
דו קום נאָר צו אונז! אַהער, פלייש-און-בלוט!

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0054-0105 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

וואו ביסטו?

פון דאָרטען, וואו דו ביסט, מיין איינציגע באַשערטע,
אין שכינה פון מיין טרוים, געגלוסטע און באַגערטע, —
אַנטפּלעק זיך שוין און קום, און קום געשווינד פון דאָרט
אין מיין באַהאַלטען אָרט.
און כּל־זמן ס'איז נאָך צייט — קום מיר אַ תּקון געבּען
און קעניג אויף מיין לעבּען,
און גיבּ מיר מיין גערויבּטע יוגענט היינט צוריק —
און בּריינג מיך אום צחאָמען מיט מיין גליק.
און אונטער דיינע ליפּען זאָל מיין פּונק דערגליהען,
און לאָמיך צווישען דיינע בּריסט מיין טאָג דערציהען,
ווי צונעטוליעט פּעסט צום בּלומענשוים
אַ שמעטערלינג פאַרנאַכט געהט אויס.

וואו בּיסטו?

אַז דו בּיסט נאָך געווען אַ ווייטע אומבּאַקענטע —
שוין פלעגען רופען דיך די ליפּען די צעבּרענטע;
און מיין געלעגער האָסטו גאַנצע נעכט געהיט,
און ווי אַ פייער־קויל בּאַ מיר אין האַרץ געגליהט.
און כ'האָבּ געוויינט בּאַנאַכט, מיין קישען שטיל געבּיסען,
און ס'האָט מיין לייבּ געשמאַכט און זיך צו דיר געריסען;
און אויף דער בּרייטער גמרא גאַנצע טעג פאַרטרוימט,
אין וואַלקענדעל מיט גאָלד בּאַזוימט,
אין לויטערסטען געבּעט, אין מיינע ריינסטע פריידען
און אין די הייליגסטע פון מיינע ליידען —
האָבּ איך נאָר איינס געגאַרט, נאָר איינס פאַרלאַנגט האָבּ איך:
נאָר דיך, נאָר דיך, נאָר דיך...

*

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

זי האָט מיר געשיקט אַ בריוועל,
און אין בריוועל שטעהט געשריבען:
„אַלץ, וואָס ס'האָט געליבט מיין זעעל נאָר,
אַלץ, פון וואָס מיין גייסט געטרוימט האָט,
אַלץ, וואָס איז געווען מיין חיות,
און מיין בענקשאַפט און מיין גלויבען —
איז דאָס אַלץ, דו פריינט מיין הארצענס,
קוואַל מיין לעבענס, זעעל מיין זעעלעס, —
איז דאָס אַלץ געווען אַ חלום?...

האָסט פאַרגעסען? ניין, דו קאָנסט'ס נישט!
ניין, דו קאָנסט ניט דאָס פאַרגעסען,
וואָס אַריינגעפלאַנצט אין אונזער
אָטעם האָט איינאיינציג לעבען;
וואָס איין זון האָט אָנגעצונדען
איבער אונזערביידענס הימעל;
וואָס'ט איין גינגאָלד-טרוים געגאָסען
אויף דעם גייסט און אונז באַהעפטען...
ניין! דו ווערסט ניט וואַגען רייסען
יענע בלום, וואָס גאָט אליין האָט
איינגעפלאַנצט אין אונזער הארצען"...

און ווי כ'האָב דעם בריוו געלייענט,
האָט ווי'אַ האַנט אַ ווייכע, צאַרטע
אויסגעקריצט אין הארצען מיינעם
נאָך אַמאָל די ווערטער אירע:
„ניין! דו ווערסט נישט וואַגען רייסען
יענע בלום, וואָס גאָט אַליין האָט
איינגעפלאַנצט אין אונזער הארצען"...

און אין גאָלד פון ליכט דעם קלאָרען,
וועלכעס שטראָמט אריין דורך ס'פענסטער
אין מיין צימער, שטעהט אויף ווידער,
שיינט פאַר מיר איר עבענבילד;
ס'איז זי אין איר גאַנצער ריינקייט,
ווי אויף פליגלען פון דעם ווינט לייכט,
שוועבענדיג ווי'אַ זומער-פויגעל,
דורכאויס ליכט, אַליין דער ליכט-גלאַנץ,
ווי פון ליכט צום ליכט באַשאַפען...
און אָט זענען אירע אויגען,
טויבען-אויגען פול מיט שוויינגען,
וואָס פון זייערע שוואַרצאַפּלען
שטראַלט שטיל-שטיל דאָס ליכט פון פרידען,
ס'ליכט פון חסד, זעעלען-ריינקייט.
און אין גאָלד פון ליכט דעם קלאָרען
שטעהען אויף מיט שטומען פאָרוואורף
איצט פאַר מיר די אויגען אירע,
טויטען מיך מיט זייער שטראָף-בליק,
קוקען שטיל אַזוי און פרעגען:
„אַך, מיין ליבער, איז געווען דאָס
אַלץ נאָר חלום, פאַלשער כשוף?“

ניין, מיין ריינע! כ'האָב געליבט דיך,
און איך ליב דיך אויף אַן אמת;
ווען אַפילו כ'האָב פאַרלאָזט דיך,
האָב איך עס געטאָן אויס ליבשאַפט.
ביסט צו ריין צו זיין מיין פריינדין,
ביסט צו הייליג מיט מיר זיצען;
זיי-זשע מיר מיין גאָט, מיין מלאָך,
צו דיר וועל איך בעטען, דינען;

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0055-0108 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

זיי אַן אָנדיינק מיר פון קדושה,
שיין מיר אין די זונען-שטראַלען,
ווינק צו מיר פון הימעלס שטערן,
רוף צו מיר פון מיין האַרצ׳ס דופק,
ציטער אין מיין טרערס אַ טראָפּען... —
בין באַשאַפען דיר צו דינען!
מיינע טרערען, מיינע זיפצען
מיין האַרצ׳ס שלאָגען און מיין אָטעם,
אויך דעם לעצטען חלום מיינעם,
וועל איך ברייננגען דיר אַלס אָפּפער
ביז מיין לעצטער טאָג וועט קומען.

*

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB DFG

זיי אַ שוּץ מיר...

זיי אַ שוּץ מיר, זיי אַ שוועסטער
אוּן אַ מאַמע מיר אַפילו,
לאָז מיין קאָפּ אין שוים דיר לייגען
אויסצוּגיסען דיר מיין תפלה...

אוּן פאַרנאַכט, אין צייט פוּן רחמים,
וועל איך עפנען דיר מיין טענה!
מ'זאָגט, ס'איז ערגעץ דאָ אַ יוּגענט —
וואוּ איז מיינע?

נאָך אַ סוד נאָך וועל איך פאַרטרויען:
כ'בין פאַרברענט פוּן שעה'ן טריבע;
מ'זאָגט, ס'איז ליבע אויף דער וועלט דאָ —
וואָס איז ליבע?...

שטערן האָבען מיר באַטראָגען,
אוּן דער חלום איז קיין וואָר נישט;
איצטער אין דער וועלט דער גאַנצער
האָב איך גאָרנישט...

זיי אַ שוּץ מיר, זיי אַ שוועסטער
אוּן אַ מאַמע מיר אַפילו,
לאָז מיין קאָפּ אין שוים דיר לייגען
אויסצוּגיסען דיר מיין תפלה...

*

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0056-0110 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

בּאַנאַכט

ס׳שיט די שטילע נאַכט מיט סודות,
ס׳איז די גאַנצע וועלט אַנטשוויגען ;
נאָר די וואַסער-מיל — זי וואַרפט זיך,
לאָזט דעם טייך ניט רוהיג ליגען...

ס׳ווערט די שוואַרצקייט אַלץ געדיכטער,
שאָטענס מערען זיך און מערען ;
זאַכט אין ים פון נאַכט און שוואַרצקייט
פאַלט אַ שטערן נאָך א שטערן...

שטיל אַרום. מיין האַרץ נאַר, פיל איך,
ווילֹ ניט שוויגען, וויל ניט שטומען,
און איך הער אַ קוואַל אַ ריינעם
אין מיין האַרצען רוישען, בּרומען...

און עס רעדט פאַמעליך : „קינד מיינס,
ס׳ווערט מקוים דיין בּאַגערען.
זעהסט, אַ שטערן פאַלט פון הימעל,
גלויבּ, מיין קינד, — ס׳איז ניט דיין שטערן !

דיינער זיצט נאָך פעסט און פינקעלט
אין דער שטערן-קייט דאָרט אויבּען ;
גיבּ אַ קוק, דו זעהסט ? — ער ווינקט דיר,
און זיין בּליק איז טרייסט און גלויבּען״...

און איך קוק אַהין צום שטערן,
ווי עס ווערט די וועלט אַנטשוויגען — —
מיין וועלט, וויים איך, איז נאָר איינע —
כּ׳פיל זי אין מיין האַרצען ליגען...

*

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0057-0111 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg Frankfurt am Main

DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0057-0112 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

V

פאלקס-לידער

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0058-0113 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

UB Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

צווישען פּרת, חדקל — דאָרטען...

צווישען פּרת, חדקל, — דאָרטען
בּליהט אַ פייגענבּוים אין גאָרטען,
און אַ פּאַווע אין די צווייגען
זיצט אַ גאָלד׳נע, פּי׳קט די פייגען.

פּאַווע, פליה אין ווייטע ערטער:
דאָרט איז ערגעץ מיין בּאַשערטער;
טרעפסט אים — זאָלסט אים גאָרנימ׳ זאָגען,
בּינד און בּריינג מיר אים צוטראָגען!

— האָסט קיין פאָדעם ניט פון ליינען? —
פּרוב מיט גוטען מיט אים טענען:
זאָג אים, פּאַווע, זאָלסט געדיינקען,
אַז איך שטאַרבּ אַוועק פון בּיינקען.

זאָג, אַ גאָרטען בּליהט אַ שיינער,
נאָר עס וויים דעם וועג ניט קיינער,
און אַן עפעל זאַפטיג-זיסען
איז ניטאָ, ווער ס׳זאָל געניסען.

ווידער זאָג אים דאָרט מיין חתן:
ס׳ווערט בּאַנאַכט מיין בּעט בּאַגאָסען
פון די טרערען, — און מיין קישען
בּרענט אונטער מיין לייבּ דעם פרישען.

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0059-0115 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

ווייל ער ניט — טאָ זאָג אַ סוד אים:
אויסגענייהט מיט זיידען-פֿאָדעם
ליגען צוויי טוץ העמדער גרייטע,
חופה-קליידער — שוין גענייהטע;

פּוך און פעדערען געפּליקטע,
ציכלאַך זיידענע געשטריקטע: —
ס'האָט מיין מאַמע און מיין באָבּע
אָנגעגרייט מיין גאַרדעראָבּע.

גאָלד-געוועבּט און פּרעכטיג זעהר
ליגט און וואַרט מיין חופה-שלייער;
גרייט נדן, איך בּין אַ גרייטע, —
וואָס-זשע זאַמט ער זיך דער שוטה?...

*

— ווייער, שלייער, חופה-שטאַנגען —
האָט די פאַווע אָנגעפאַנגען, —
היינט בּאַנאַכט וועט דיין בּאַשערטער
וויסען דיינע הייסע ווערטער.

כ'וועל פונדיינעטוועגען אים געריסען,
ווייזען אים דיין בּילד דעם זיסען, —
וועט ער קומען פון דערווייטען
אויף אַ קאָטשערע צורייטען.

ער וועט קומען שנעל צושוועבּען
און וועט זאָגען: — אַך, מיין לעבּען!
וואָס מיר קליידער, ווער מיר געלטער! —
איך האָבּ דיך פון אַלע העלטער.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB
DFG

כ'וויל פון פּוּך און זייד ניט וויסען,
ס'איז פאַר מיר דיין שויס אַ קישען,
און דיין האָר איז זיידענס ריינער, —
ביסט מיין אוצר דו אַליין נאָר.

רייך געגוג איז דיין געטרייער:
שוואַרצע האָר, אַ האַרץ מיט פייער,
ביידע איז דיר אָפּגעגעבען, —
קום זשע, קום צו מיר, מיין לעבען!

*

ס'איז אַ צויבערנאַכט געקומען
און די פּאַווע איז פאַרשוואַומען,
צו די הימלען אויפגעשטיגען
און געזאָגט, וויזט אויס, אַ ליגען.

טעג נאָך טעג זיינען פאַרלאָפען
און איך האַלט נאָך אַלץ אין האָפען;
קלאָרע הימלען, הימלען זיבען!
ווייסט איר אפשר פון מיין ליבען?...

*

אין מײַן גאָרטען

אין מײַן גאָרטען האָט אַ בּרונען
מיט אַן עמער זיך געפונען;
אַלע שבּת קומט דעריבּער
טרינקען װאַסער דאָ מײַן ליבּער.

אַלע בּוימער שטעהען שטילע,
ס׳שלאָפט דאָס װינטעלע אַפילו;
נאָכן טשאָלנט, אַלע שלאָפען,
נאָר מײַן האַרץ איז װאַך און אָפען.

װי מײַן האַרץ, דער עמער װאַכט,
טריפט זײַן גאָלד אין בּרונען זאַכט,
טריף אַ פּערל, טריף אַ צװײטער:
אָט־אָ געהט ער, אָט־אָ געהט ער...

שאַ, מיר דוכט, עס הערט זיך טריט!
איז דאָס ער? און אפשר ניט?...
גיכער, גיכער קום מײַן שײנער!
כ׳בּין אַלײן און װײטער קײנער...

זעצען מיר זיך דאָ בּאָם װאַנט,
קאָפּ צו אַקסעל, האַנט אין האַנט;
כ׳װעל דיר פרעגען אַ פּאָר זאַכען,
זאָלסט, איך בּעט דיך, נאָר ניט לאַכען:

זאָג, פאַרװאָס דער עמער, זאָג,
װײנט און װײנט אַ גאַנצען טאָג?
טריף, טריף, טריף — און מאָדנע רײד
רעדט ער עפּעס שטילערהײט...

און פון וואַנען קומט דער שמאַרץ,
ווי אַ וואָרעם נאָגט דאָס האַרץ? —
ס'האָט געהערט מיין מאַמע ריידען,
אַז דו ווילסט זיך מיט מיר שיידען?...

זאָגט מיין ליבּער: — „געה שוין, געה!
שונאים זאָגען דאָס אַזוי, —
נאָך אַ יאָר, אַז גאָט וועט וועלען,
ווען מיר אַ חופּה שטעלען.

אַ גאָלדנער זומער-טאָג וועט זיין,
וועט אונז באַגיסען מיט זיין שיין,
און באַגריסען וועט אונז יעדער,
צווייג מיט פּירות פון די סעדער.

פעטערס, מומעס, פריינט געדיכט,
אַ עולם מענשען, הענט מיט ליכט,
און סע וועלען אונז באַגלייטען
פידלען, פּויקען און טרומייטען.

נעבּען פּליוט, צי נעבּען שטיין,
— קלייבּ אויס, וואו דו ווילסט אַליין, —
וועלען שטעהן די חופּה-שטאַנגען,
וועסט אַ פינגערעל דערלאַנגען;

און איך וועל דיר פיין און גלאַט
אָפּזאָגען דעם „הרי-את", —
שונאים וועלען שטעהן און קוקען
און פון קנאה זיך צעפּוקען"...

*

נעבען טייכעל שטעהט אַ פיכטע...

נעבען טייכעל שטעהט אַ פיכטע
אַ פאַרצווייגטע, אַ געדיכטע,
קוקט אין וואַסער, האַלט אין קלערען, —
וואָס דער סוף פון איר וועט ווערען?...

אויסגעוואַקסען, רייף געוואָרען;
ס׳לויפען ביסלעכווייז די יאָרען;
הערבסט... די זון הערט אויף צו שיינען, —
און די פויגעלאַך וואו זיינען?...

און באַ זיך אין צימער שטעהט
ס׳מיידעל לאַנג פאַרטראַכטערהייט,
קוקט אין שפּיגעל האַלט אין קלערען,
וואָס דער סוף פון איר וועט ווערען?...

אויסגעוואַקסען, רייף געוואָרען;
ס׳לויפען ביסלעכווייז די יאָרען;
נעכט פון טרערען, טעג פון קלערען, —
וואו זיינען די קאַוואַלערען?...

*

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0061-0120 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

ס'איז אַרויס אַ נייע מאָדע

ס'איז אַרויס אַ נייע מאָדע:
רויטע סטיינגעס, ווייסע קליידער;
און אין סעדעל נאָכן טשאָלנט
לאַכט מען, קושט מען זיך בסדר...

ס'איז אַרויס אַ נייע מאָדע:
שיכלאַך, טיכלאַך און פּאַרפומען; —
און אַרום איין מיידעל טאַנצען
בחורים אַ גאַנץ מזומן.

נייע מאָדעס היינט פאַראַנען:
נעכטען רייזלען, מאָרגען חנהן;
אָבער האצקעלע מיין שיינער
איז פאַר מיר, פאַר מיר אַליין נאַר!

*

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0062-0121 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

ניט באַטאָג און ניט באַנאַכט

ניט באַטאָג און ניט באַנאַכט —
געה איך מיר אַרויס באַזאַכט;

ניט אויף באַרג און ניט אין טאָל —
שטעהט אַ ווערבע פֿון אַמאָל.

און אַ נביא׳טע אַ גרויסע
איז די ווערבע, אַלצדינג ווייס זי.

באַ דער ווערבע וועל איך וועגען
מיין באַשערטען טאַקע פֿרעגען.

און זי וועט מיר אַלץ דערצעהלען:
צי מיין חתן קומט פֿון פּוילען,

צי פֿון ליטע, צי פֿון זשאַמעט?
אַ באַנקיר, צי אַ מלמד?

קומען איז באַשערט צופֿוס אים,
צי מיט ברענענדיגע סוסים?

און וואָס ברייננט ער מיר? — כ׳וואָלט וועלען
פּערל מיט אַ שנור קאַרעלען...

איז ער אַ בלאָנדער? אַ ברונעטער?
נאָך אַ בחור? אַ נעגטער?

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB DFG

אפשר גאָר אַן אַלטען אידען?
בּין איך, ווערבּע, ניט צופרידען!

איך וועל זאָגען: טאַטע, טויט מיך,
נאָר ניט צו דעם שידוך נויט מיך!

אוי, איך וועל דאָס ניט דערהאַלטען:
כ׳וויל ניט, טאַטינקע, קיין אַלטען!

*

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0063-0123 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

מע ווייס ניט, ווער איז זי,
פון וואַנען געקומען —
און באַלד האָט זי אַלעמענס
אויגען פאַרנומען.

געקומען פון ערגעץ
אַ ווייטער מדינה
מיט האַרציגע אויגען
און ליכטיגער מינע;

און לופטיג און דופטיג
און לוסטיג צום טאַנצען, —
דאָס שטעטעלע האָט זי
פאַרלויכטען אין גאַנצען.

אין וועלדעל אין גרינעם
געוואָרען איז היימלאַך,
עס לאַכען די קוסטען,
עס טאַנצען די בּוימלאַך.

און ס'איז נאָך אַ טאָג
אָדער צוויי ניט פאַרלאָפען,
און בּחורים קאָנען
שוין נעבּעך ניט שלאָפען;

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0063-0124 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

און ס׳איז נאָך אַ טאָג
אָדער צוויי ניט אַריבער, —
און ס׳ריידען שוין מאַנען
מיט ווייבלאַך זיך איבער.

און ס׳שושקען זיך ווייבער
באַם שטריקען די זאָקען,
און אַלטע לייט „אייקען״
אַביסל צעשראָקען.

און עלטערען האָבען
קיין נעכט ניט געשלאָפען:
ווער וויים, וואָס עס האָט
מיט די איידעמס געטראָפען?...

אין איינעם אַ שיינעם
פריהמאָרגען — ניטאָ איר! —
אויף אַלץ איז געפאַלען
אַ שאָטען פון טרויער.

געפלאַטערט אַ שמעטערלינג
צווישען די בלומען, —
און פלוצלינג פאַרשוואונדען,
ווי פלוצלינג געקומען.

געוואָרען אַ אומעט
אין וועלדעל אין טיפען,
מע הערט שוין דאָרט קיינעם ניט
לאַכען און שטיפען.

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0064-0125 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

אַ פּאָר טעג גערעגנט
אַ בלאָטע געוואָרן;
די אויגן — דעם גלאַנץ
און דעם פייער פאַרלאָרן.

אַ בחור זיצט אַרטיג
און לייענט גאַזעטען...
חתנים און כּלות —
זיך איבערגעבעטען.

עס זיצען פּאָר־פּאָלקען
ווי שטילינקע טייבלאַך
און איידעמלאַך גענעצען
נעבען די ווייבלאַך.

און שטיל זיינען איצט
יענע פינסטערע געסלאַך,
וואו ס'פלעגען אַרומדרייען
זיך בעל־הביתלאַך.

און טאַטעס און מאַמעס —
זיי שלאָפען די נעכט שוין;
און אַלטע — מע הערט זיי ניט
אייקען און קרעכצען.

הכּלל: אַ מחיה
און שטיל אַ פּאַרג'ניגען,
עס קרייען די הענער,
עס מעקען די ציגען.

*

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB
DFG

גלין־גלינג — שוין ניטאָ איר...

„... גלין־גלינג — שוין ניטאָ איר, גלין־גלינג — אָט מיר פֿאָרען;
גלין־גלינג — און פֿאַר דיר איז שוין אַלעס פֿאַרלאָרען...“

דער מזל האָט, ליבּסטע, געוואָלט אונז צעטיילען,
און כ׳האָבּ נאָך אַזוי פֿיל געזאָלט דיר דערצעהלען;

נאָר אומגעריכט, פּלוצלינג — מיר האָבּען צעשיידט זיך
און כ׳האָבּ נאָך אַ וואָרט דיר צו זאָגען געגרייט זיך:

חדשים האָבּ איך אים אין האַרצען געטראָגען
און אַלין זיך געקליבּען: אָט, אָט איך וועל זאָגען.

מיט איינמאָל איך הער: — „נו, אַ גוטען, מיין ליבּער!“ —
אַ קנאַק מיט דער בּייטש — און אַליין בּלייבּ איך איבּער.

דו פֿליהסט מיט אַ שטויבּיגען וואָלקען אינאיינעם,
אָט בּיסט שוין בּאָם וועלדעל דעם גרינעם, דעם שיינעם;

איך זעה נאָך עס פֿלאַטערט דיין שאַלכעל דער ווייסער,
איך הער נאָך דעם ווייטיגען „היי!“... פֿון דעם שמייסער,

און קוים עס דערטראָגט זיך צו מיר פֿון דערווייטען
דאָס שפּאָטישע קלינגען פֿון גלאָק דעם פֿאַרשייטען:

„גלין־גלינג — שוין ניטאָ איר, גלין־גלינג — אָט מיר פֿאָרען,
גלין־גלינג — און פֿאַר דיר איז שוין אַלעס פֿאַרלאָרען...“

*

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0065-0127 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

יענער האָט אַ הויכען מויער

יענער האָט אַ הויכען מויער,
דער — אַ שטיבעלע אָהן שויבען; —
היה די אלמנה האָט
אַ נעסטעלע, געבענטשט פון גאָט,
אַ נעסט מיט זיבען טויבען.

איינע שווארץ און איינע קלאָר
און איינע האָט געקרויזטע האָר,
איינע אין איינע מיידלאַך ברען! —
ניט ליבען אַלע זיבען קען
אַ פרא-אדם נאַר...

איינער האָט געפילטע שלייען,
איינער האָט אַ טאָרבע קלייען,
ווילסט אָבער אַ שנאַפּס מיט טאָרט,
דאַרפסטו ניט קיין אַנדער אָרט,
ווי בּאַ אונזער חיהן.

ס'איז אַ אוצר מיט אַנטיקען:
לעקעכלאַך מיט הייסע בליקען,
און עס שפּילט אין גלאָז די טיי,
ס'שטיבעל ריין, דער טישטוך — שניי,
פשוט צו דערקוויקען!

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0065-0128 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

שלמה האָט זיך טויזענט ווייבער,
איך האָב איינע, קאָן זי שרייען;
זאָל מיר צו קיין גנאַי ניט זיין,
אין אָוועגט כאַפּ איך מיר אריין
אַ וויילינקע צו היהן.

קום איך נאָר, באַפּאַלען מיך
די טייבעלאַך פון אַלע זייטען:
ס'ווערט אַ פּלאָנטער — הענט און פּיס,
אַזוי מחיהדיג און זיס! —
די מאַמע קוועלט פונווייטען.

*

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB
DFG

ווער ס'האָט פֿערל

דער פֿאַרמאָגט פֿערל
און זיידענע בגדים,
און יענער — קדחת
מיט כּשרע פּאָדים.

און איך האָב דריי טעכטער,
דערוואַקסענע מיידען, —
זיי דאַרפֿען שוין מאַנען,
ניטאָ וואָס צו ריידען!

זיי דאַרפֿען שוין מאַנען,
וואו זאָל איך זיי זוכען? —
איך האָב ניט צו קליידען
איך האָב ניט צו שוכען.

היינט וויל יעדער חתן,
(נו, וואָס קאָן איך טון אים!):
צעהל אָפּ און דערלאַנג
די נדן מזומנים.

נו, געהען אַוועק
די חתנים מיט גאָרניט;
אַ שאַנד און אַ וועהטיג,
עס מאַכט זיך קיין פּאָר ניט.

דער „כּיבוד“ שפּאַצירט,
— און דער זעלבּיגער דוקא, —
פֿון שאַפֿקע צום טיש
און פֿון טיש צו דער שאַפֿקע.

דער „כּיבוד“ — דאָס זיינען
די דריי אַפּעלסינען,
וואָס העלפען מיר זוכען,
חתנים געפינען;

און ניסלאַך אַ טעשעל,
וואָס יעדערען ווייז איך...
און יוגענט פאַרגייט
און כאָטש נעם און צעריים זיך!

און יוגענט פאַרגייט...
און פון טעג ווערען יאָרען, —
די עלטערע געבּעך,
שוין גרויליך געוואָרען.

די דריי אַפּעלסינען —
זיי פוילען צו בּיסלאַך,
דער טישטוך פאַרשעמט
און פאַרשימעלט די ניסלאַך...

יאָ, ס'ווענדט זיך אָן מזל:
דעם — זיידענע בּגדים
און יענעם — קדחת
מיט כּשרע פּאָדים;

און איך האָב דריי טעכטער — — —
— — — — — — — — — — —

*

איינס, צוויי, דריי, פיר...

איינס, צוויי, דריי, פיר, פינף, זעקס, זיבען, —
קריגסט אַ כלה — ניט געקליבען!

קלער קיין סך ניט, מאַך קיין שהיות:
כאַפּט אַ צווייטער אויס, איז מיאוס!

איך האָב אויך אַמאָל געפונען
האָניג, נאָר עס איז צערונען.

איינע עטקע — אַ ברונעטקע,
איינע מינקע — אַ בלאָנדינקע,

שוועסטער — פּאָפּקעס צוויי געטאָקטע,
אויגען קאַרשען, קעפּ געלאָקטע,

ניט קיין מיידלאַך, פּשוט בילדער,
איינע פון דער צווייטער מילדער;

זייער לאַכען! זייער ריידען! —
און איך האָב געליבּט זיי ביידען;

און כ'האָב ניט געוואוסט דעריבער,
וועמען פון זיי האָב איך ליבער.

איז אַוועק אַ פּאָר מאָנאַטען,
און איך האָב מיך אַלץ בּאַראַטען, —

פּלוצלינג האָבען אַ פּאָר שדים
אויסגעכאַפּט, אוי ווע, זיי ביידען!

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0067-0132 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

איצטער שטעה איך אויף דער עלטער,
ווי אַ נאַר אַן אויסגעשטעלטער.

ווי אַן אַלטער, אַלטער למך,
און איך דאגה און איך קלעם מיך...

על כן זאָג איך, קאַוואַלערען, —
אויב איר ווילט מיין עצה הערען:

איינס, צוויי, דריי, פיר, פינף, זעקס, זיבען, —
קריגסט אַ כלה — ניט געקליבען!

קלער קיין סך ניט, מאך קיין שהיות:
כאַפּט אַ צווייטער אויס, איז מיאוס!

*

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

גלויבֿ ניט...

גלויבֿ ניט, וואָס עס ווינקען דיר
און ס'זאָגען צו די שטערען:
גנבים, ליגנער זיינען זיי,
ניטאָ זיי וואָס צו הערען.

אַמאָל נאָך האָט אַ שטערען מיר
אַנטקעגען שטובֿ געפינקעלט,
געגריסט, געטרייסט און האָט מיט גאָלד
מיין האָפענונג באַשפרינקעלט.

און וועלטען האָט ער צוגעזאָגט מיר
אויף זיין צויבער-לשון,
און עד היום בין איך אויף צרות,
חלש פאַר אַ גראָשען.

איז שיין אַזוי צו זאָגען ליגען,
שטערענדעל פון אויבען!
פיין!... אַזוי באַצאָלט מען דאָס
פאַר האָפען און פאַר גלויבען?...

גלויבֿ ניט, וואָס עס ווינקען דיר
און ס'זאָגען צו די שטערען,
גנבים, חונפים זיינען זיי,
ניטאָ זיי וואָס צו הערען.

*

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0068-0134 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

פליהט אַוועק די גאָלדנע פּאַווע

פליהט אַוועק די גאָלדנע פּאַווע,
— וואו זשע פליהסטו, וויל איך וויסען?
— כ׳פליה איבערן גרויסען ים...
— ועסטו דאָרט מיין חתן גריסען?
— גוט, איך ברייננ א בריוול דיר,
וואָס ער שרייבט דיר דאָרטען, ווייס איך:
‚טויזענט קושען, און די חופּה
גלייך, אם־ירצה־השם, נאָך פּסח׳.

*

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0069-0135 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

עס טרעפט, דו מיינסט...

עס טרעפט, דו מיינסט, דו כאַפּסט אַ רויז
און לאָזט זיך אויס — אַ דאָרען:
האָסטו, ברודער, ניט קיין מזל —
ווער גאָר ניט געבאָרען!

ווער וואָלט דאָס גערעכענט גאָר
און ווער וואָלט דאָס גאָר קלערען,
אַז אַזאַ מין בייזען סוף
וועט מיר גאָט באַשערען...

קיין טאַטע-מאַמע ניט געהאַט
און ניט געהאַט אַ פּרוטה,
האָב איך געלערנט שוסטעריי
באַ שואל דעם לאַטוטע.

האָט אים גאָט געשיינקט צוויי טעכטער:
פּערעלע און מייטע, —
די ערשטע שיין, ווי גאָר די וועלט,
אַ מיאוסקייט די צווייטע.

כ'האָב פּערעלען דערזעהן בין איך
געוואָרען אַ צעקאָכטער!
און טאָג און נאַכט האָב איך געקלערט
נאָר וועגען שואלס טאָכטער.

ויהי היום, רופט ער זיך אָן:
איך מיין... היות... אַזוי ווי...
דו ביסט אַ עלענטער... און איך,
איך מיין דאָך נאָר דיין טובה...

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg Frankfurt am Main
DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0069-0136 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

און איך, נו, האָב אַ כּשרע,
אַ אָרענטליכע בתולה, —
בכן, פאַרשטעהסט... מען דאַרף מיט דיר
ניט ריידען דאָך קיין פּולע!...

און ער האָט ניט לאַנג געוואַרט,
געמאַכט דעם עסק שנעלער:
בראָנפען, קיכלאַך... און אַ תּנאים
און געבראָכען טעלער.

נאָר אַ קליינער בייזער טעות,
הערט איר, איז געשעהן דאָ:
איך מיין פּערעלען, זיי — מייטען,
און אַ סוף, אַ ענדע!

אַזוי האָט דאָס מיר אָפּגענאַרט
רב שואל אויף אַ שטייגער,
און האַלט זיך, ברודער, מיטן פּעקל,
האַלט זיך מיט דיין פּגר!

— האָסטו, ברודער, ניט קיין מזל,
ווער גאָר ניט געבאָרען!
אָדער נעם און הייננ זיך אויף
נאָך אין די יונגע יאָרען...

*

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main
UB DFG

Bild-Nr.: JG1142-0-01-0070-0137 Stadt- und Universitätsbibliothek Frankfurt/Main

Universitätsbibliothek Johann Christian Senckenberg
Frankfurt am Main

פופציג עקזעמפלארן זיינען נומערירט·
געדרוקט אויף גוט פאפיר·
געבונדן אין לעדער.